

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anja Markovič

**Voditeljeva napoved: analiza besedila in govorne
prezentacije**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anja Markovič

Mentorica: doc. dr. Tina Lengar Verovnik

**Voditeljeva napoved: analiza besedila in govorne
prezentacije**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

Zahvala

Hvala mentorici doc. dr. Tini Lengar Verovnik za vso strokovno pomoč, izjemno odzivnost in prijazne odgovore na vsa moja vprašanja. Hvala moji družini za podporo tekom celotnega študija. Hvala tudi vsem ostalim mojim najbližjim za vso potrpežljivost in podporo med pisanjem magistrske naloge. Redki so bili trenutki, ki smo jih med pisanjem lahko preživeli skupaj, a ker je bil ta čas kakovostno izkoriščen, je bilo zagona in motivacije za raziskovanje in analiziranje še več.

Voditeljeva napoved: analiza besedila in govorne prezentacije

Boj za pozornost gledalca je ena prednostnih nalog vseh televizij. Ker večja gledanost pomeni tudi večji dobiček, se za vsakega gledalca borijo predvsem komercialne televizije. Ena od sredstev za pritegnitev gledalčeve pozornosti je tudi voditeljeva napoved. Analizirala sem jo v osrednji informativni oddaji Planet Danes na komercialni televiziji Planet TV. Pod drobnogled sem vzela besedilo napovedi in govorno prezentacijo voditelja in voditeljice izbrane oddaje. Cilj magistrske naloge je bil ugotoviti, ali izbor jezikovnih sredstev pri tvorjenju besedila vpliva na voditeljevo govorno prezentacijo. V magistrskem delu sem ugotovila, da pri voditeljici izbor jezikovnih sredstev na govorno prezentacijo ne vpliva. Neodvisno od besedila je njena prezentacija zelo izrazita, kar se kaže s pretiranimi poudarki in premori, tako želi pritegniti pozornost gledalca. Drugače je pri voditelju, ki pozornost občinstva pritegne predvsem z besedilom, uporablja zaznamovana jezikovna sredstva, trope in figure, s katerimi kaže tudi svoj individualni stil vodenja. Magistrsko delo raziskuje tudi, ali vsebina napovedi določa voditeljev stil vodenja. To drži za voditeljico, ki retorične figure, s katerimi kaže svoj osebni stil, uporablja predvsem pri najpomembnejših temah dneva. Voditelj medtem ohranja enak stil vodenja skozi celotno oddajo. Ne glede na temo uporablja trope in figure, s katerimi poživlja besedilo. Gre torej za voditelja s povsem različnim načinom nastopa pred kamero.

Ključne besede: informativna oddaja, voditeljeva napoved, tvorjenje besedila, govorna prezentacija.

News presenter's reading: text analysis and speech presentation

The fight for the viewers' attention is one of the priorities of every television. Since higher ratings also means higher profit, there is a constant fight for every single viewer, especially in the main television companies. One of the ways of attracting viewer's attention is also the news reading of the news presenter. I analyzed the reading of the main news program *Planet Danes* that runs on the Planet TV commercial television. I focused on the text of the reading and speech presentation of the male and the female news presenter of the selected show. The objective of the Master's thesis was to determine whether the choice of means of language in the text production affects the news presenters' speech presentation. In this thesis I found out that the female news presenter's choice of means of language does not affect the speech presentation. Her presentation is extremely expressive, regardless of the text, which can be seen in excessive emphasis and pauses that are being used to attract the viewer's attention. The male news presenter on the contrary, attracts the attention of the audience mainly with text, by using expressive means of language – tropes and figures – which also shows his individual style of hosting. This Master's thesis also explores, whether the content of the news determines the news presenters' style of reading. This is true for the female news presenter that uses rhetorical figures mainly in the most important topics of the day, meanwhile the male news presenter maintains the same style throughout the entire show. He uses the tropes and figures to enrich his text regardless of the topic. Therefore, the styles of the both news presenters are completely different.

Keywords: news, news presenters' reading, text formation, speech presentation

Kazalo vsebine

1 UVOD.....	7
1.1 Raziskovalno vprašanje in metode dela.....	9
1.1.1 Raziskovalno vprašanje	9
1.1.2 Metode dela	9
2 INFORMATIVNE ODDAJE NA KOMERCIALNI TELEVIZIJI.....	10
2.1 Tabloidizacija informativnih oddaj.....	11
2.1.1 Novice kot narativizirana melodrama	12
2.1.2 Lahkotno pomenkovanje	13
2.1.3 Hibridizacija televizijskega novinarskega diskurza	14
3 VODITELJ INFORMATIVNE ODDAJE	15
3.1 Od bralca novic do superzvezdnika	15
3.2 Vloga voditelja informativne oddaje	16
3.2.1 Voditelj kot garant resnice/vir kredibilnosti.....	16
3.2.2 Voditelj kot posrednik	17
3.2.3 Voditelj kot persona	18
3.2.4 Voditelj kot superprofesionalec, zvezdnik	18
4 NASTOP PRED KAMERO	19
4.1 Besedilo – voditeljeva napoved	19
4.2 Govorna prezentacija	21
4.2.1 Besedilna fonetika	23
4.2.2 Uporaba nejezikovnih sredstev	27
5 GRADIVO.....	28
5.1 Osrednja informativna oddaja Planet Danes.....	28
5.1.1 Voditelja Jerca Zajc Šušteršič in Blaž Jarc	30
6 ANALIZA	31
6.1 Analiza besedila	31
6.1.1 Tropi.....	32
6.1.2 Figure	36
6.2 Analiza voditeljeve govorne prezentacije.....	38
6.2.1 Besedilna fonetika	39
6.2.2 Uporaba nejezikovnih sredstev	57
7 DISKUSIJA.....	59
8 SKLEP	64
9 LITERATURA	67

PRILOGE	73
Priloga A: Intervjuji z voditelji.....	73
Priloga A.1: Intervju z voditeljem osrednje informativne oddaje Planet Danes Blažem Jarcem	73
Priloga A.2: Intervju z voditeljico osrednje informativne oddaje Planet Danes Jerco Zajc Šušteršič.....	75
Priloga A.3: Intervju s takratnim direktorjem informativnega programa na Planet TV Tomažem Perovičem	77

1 UVOD

Pritegniti in obdržati pozornost občinstva. To je cilj vseh medijev, še posebno komercialnih. V nadaljevanju se bom osredotočila na komercialno televizijo. Novinarstvo se je v zadnjih desetletjih spremenilo. Televizijski žurnalizem je danes del lokalne popularne kulture (Luthar 1998b, 13). Najboljša televizija mi, kot pravi kanadski guru komercialne televizije Moses Znaimer (prav tam), pripoveduje, kaj se je zgodilo danes meni. Torej je za razumevanje govornice popularnega novinarstva pomembnejši komunikativni (družabni vidik komunikacije) kot informativni vidik (Luthar 1998b, 14). Iz novinarjevega dela je danes bolj jasno razvidno, da pri delu uporablja čustvene prijeme, s katerimi nase veže tudi pozornost občinstva. Eden od prijemov za pritegnitev gledalčeve pozornosti je tudi vključevanje melodramatičnih elementov (Cohen v 2015, 17). Preko čustvenih prijemov v novinarstvu se gledalca vedno bolj vpleta v televizijo v najširšem pomenu besede (Peters 2011, 1). Na to, kako občinstvo dojema novice, vplivajo karakteristike voditelja (Markham v Ka Lun Cheng in Han Lo 2015, 1), uporaba premorov (Reeves & Nass prav tam), vizualni elementi (Kiouisis prav tam).

Novinarsko besedilo mora biti napisano jasno in razumljivo. Slednje navadno dosežemo s pogosto rabljenimi besedami, frazami, z znanimi metaforami (Erjavec 1998, 9). Cilj novinarja je, da naslovnika informira, kdaj tudi izобрази in zabava ter da njegovo besedilo razume sleherni v občinstvu. Dejstva morajo biti zato jasno predstavljena, termini uporabljeni previdno, žanru in temi primerno. Vest, kjer najdemo veliko metafor, je prav tako slaba kot glosa, ki vsebuje le »čiste podatke«. Kar se od novinarja pričakuje, je, da sledi stilnim normam žanra, v katerem ubeseduje, ter da piše na ravni slovnice in pravopisne norme formalno korektno (Erjavec 1998, 84–87). Nasprotno pa trdi Schneider (v Erjavec 1998, 83), ki pravi, da do učinka dobrega jezika pridemo na ravno nasproten način, torej z uporabo ironije, metafor in bogatim besednim zakladom. Kot ga na primer uporabljamo pri umetnostnem besedilu. Labanova (2007, 154) pa pravi, da populistični diskurz, ki je prisoten v napovedih in odpovedih novinarskih besedil, velikokrat vodi do pretirane poenostavitve. Uporaba neknjižnih ali ljudskih besed po njenem mnenju že meji na žaljenje gledalčevega intelekta (prav tam).

Danes pri podajanju informacij prevladuje subjektivni novičarski diskurz, Lutharjeva (1998a, 223) to imenuje personalizacija žurnalizma. To pomeni, da novinarji pripovedujejo o dogodkih kot o človeških zgodbah, televizijska govorica se približuje vsakdanji, uporablja se klišejske govorne figure (Luthar 1998a, 9). Da se poročevalski diskurz postopoma spreminja v pogovorni

diskurz, pa trdi Connell (1998, 12–13). Torej gre pri novinarskem diskurzu za mešanje poročevalske in pogovorne oblike.

Idejo za temo magistrskega dela sem dobila v službi. Moja vsakodnevna rutina je priprava prispevkov in pisanje besedil za osrednjo dnevnoinformativno oddajo Planet Danes. Zaradi narave dela dnevno spremljam tudi skoraj vse informativne oddaje slovenskih televizij. Vedno me je zanimal slog vodenja posameznega voditelja, spraševala sem se, kaj vpliva nanj. Se skozi nastop pred kamero kaže voditeljeva osebnost? Kaj vpliva na voditeljev izbor jezikovnih sredstev? Kakšna navodila dajejo voditeljem uredniki v tekmi za gledalce? Voditelji pri pisanju napovedi izbirajo točno določene besede za pritegnitev gledalca? Želijo pritegniti pozornost tudi z govorno prezentacijo?

Vsa ta vprašanja so me vodila do naslova magistrskega dela in oblikovanja raziskovalnih vprašanj. Rdeča nit mojega magistrskega dela je torej analiziranje voditeljeve napovedi. Zanimalo me bo, kakšna jezikovna sredstva voditelj izbira za tvorbo napovedi in ali je izbira jezikovnih sredstev kakor koli povezana z voditeljevo govorno prezentacijo. Analizirala bom tudi voditeljev stil vodenja in se spraševala, na kakšen način ga voditelj kaže in ali je povezan z vsebino, o kateri poroča. Osredotočena bom na izbiro jezikovnih sredstev, preko katerih se kaže stil vodenja, in način govorne prezentacije.

Voditeljevo napoved bom analizirala v osrednji informativni oddaji Planet Danes, ki se ustvarja in predvaja na komercialni televizijski postaji Planet TV. S kakšnimi prijemi se pisanja napovedi in govorne prezentacije za pritegnitev gledalčeve pozornosti lotevajo voditelji, bom preverjala v šestih izbranih informativnih oddajah.

V prvem, teoretičnem delu naloge bom s sekundarno analizo strokovnih virov najprej predstavila trend razvoja informativnih oddaj na komercialni televiziji, v drugem poglavju pa podala definicijo voditelja informativne oddaje in opisala njegovo vlogo. V tretjem poglavju bom predstavila teoretična izhodišča za analizo izbranih oddaj, v četrtem poglavju bom natančneje opisala gradivo in metode dela. Poleg analize izbranih oddaj bom opravila še polstrukturirane poglobljene intervjuje z voditeljema Jerco Zajc Šušteršič in Blažem Jarcem ter direktorjem informativnega programa in športa na Planet TV Tomažem Perovičem. Poglavju podrobne analize bodo sledila še sklepna poglavja s smiselnimi zaključki.

1.1 Raziskovalno vprašanje in metode dela

1.1.1 Raziskovalno vprašanje

Teorija tvorjenja novinarskih besedil implicitno predvideva, da pri procesu tvorjenja besedila na jezikovne izbire odločilno vplivajo žanrski okviri (Lengar Verovnik 2012, 14–15). V magistrskem delu me bo zanimal diskurz kot jezikoslovni koncept, ki poleg jezikovnih značilnosti besedila raziskuje tudi okoliščine rabe in komunikacijske namene, ki motivirajo nastanek besedila (Lengar Verovnik 2012, 13), pozorna bom tudi na stil (Korošec 1998, 8). V povezavi z zgoraj navedenim si zastavljam **prvo raziskovalno vprašanje: ali izbor jezikovnih sredstev pri tvorjenju besedila vpliva na voditeljevo govorno prezentacijo.**

Kot pravi Dular (1974, 12), na voditeljevo tvorbo besedila poleg objektivnih vplivajo tudi subjektivni stilotvorni dejavniki, kot so značajske lastnosti in voditeljeve osebne nagnjenosti, navade. Tu pridejo do izraza preko uporabe jezika, ki je pomemben del osebnega stila novinarja. Izhajajoč iz tega si postavljam **drugo raziskovalno vprašanje: ali vsebina napovedi določa voditeljev stil vodenja.**

1.1.2 Metode dela

Kot osnovo za teoretični del naloge bom najprej uporabila metodo študija sekundarne literature. Tako bom lahko oblikovala raziskovalna izhodišča magistrskega dela. Pod drobnogled bom vzela vse napovedi v šestih osrednjih informativnih oddajah Planet Danes. Voditeljico Jerco Zajc Šušteršič bom analizirala v oddajah 19., 20. in 25. septembra 2016, voditelja Blaža Jarca pa v oddajah 26. in 27. septembra ter 1. oktobra 2016. Pri obeh voditeljih bom pod drobnogled vzela dve oddaji z začetka tedna, torej ponedeljek in torek, ter eno oddajo s konca tedna. Pozorna bom na jezikovna sredstva, ki jih voditelja izbirata za tvorjenje besedila. Zanimala me bo predvsem pogostost uporabe zaznamovanih jezikovnih sredstev, tudi tropov in retoričnih figur, saj se skozi njih izraža voditeljev osebni slog. Prav tako bom analizirala govorno prezentacijo zapisanega (premore, poudarke, hitrost govora, register, intonacijo, barvo glasu). Gradivo, izbrano za analizo, bom zapisovala v prilagojeni fonemski transkripciji, način sem povzela po Lengar Verovnik (2012). Osredotočila se bom tudi na mimiko in gestikulacijo, zanimalo me bo še, kako voditelja osrednje informativne oddaje Planet Danes gradita jezikovni stil in kako ta vpliva na njuno govorno prezentacijo.

Poleg analiziranih napovedi znotraj oddaje, kjer bom opazovala jezik in govor, bom opravila še poglobljene polstrukturirane intervjuje s tremi ključnimi ljudmi, ki mi bodo pomagali

poiskati odgovore na moja raziskovalna vprašanja. Intervjuvala bom oba voditelja, Jerco Zajc Šušteršič in Blaža Jarca, ter takratnega direktorja informativnega programa in športa Tomaža Peroviča. Odgovori na zastavljena vprašanja mi bodo pomagali oblikovati sklepe magistrskega dela. Na tak način se bom seznanila s stališči intervjuvancev, predvsem tistimi, ki jih nisem mogla neposredno opazovati (Arskey in Knight 1999, 32). Polstrukturiran intervju je metoda kvalitativnega raziskovanja, ki se uporablja za pridobivanje podrobnejših in bolj poglobljenih informacij, mnenj in odnosov ljudi do teme, ki se preučuje. Pri polstrukturiranem intervjuju se postavljajo bolj ali manj strukturirana vprašanja. Izpraševalec ima na seznamu niz vprašanj v splošni obliki vprašalnika, a jih lahko prireja in dodaja kot odziv na podane odgovore. Če na primer ne izve vsega, kar je želel, postavi podvprašanje. To je metoda, ki gre na roko spraševalcu, ta namreč lahko uporablja svoj jezik, lahko se oddalji od teme pogovora, odgovori so tako podani bolj subjektivno (Bryman 2001, 110).

2 INFORMATIVNE ODDAJE NA KOMERCIALNI TELEVIZIJI

Brez pretiravanja lahko rečemo, da se sodobna televizijska produkcija bori za pozornost slehernega gledalca ali gledalke. Kor trdi Vogrinc (2007, 11), gledalci med gledanjem informativnih oddaj ne delajo razlik med informativnimi oddajami na javni ali komercialni televiziji. Izbirajo med dobrimi in slabimi, ali rečeno drugače, med tistimi, ki so mu všeč, in tistimi, ki mu niso. Televizija danes vse bolj gradi na dramatičnosti, čustvenosti, neposrednosti. Kot utemeljuje Vesna Laban (2007a, 33), so idealne televizijske oddaje kombinacija informativnosti in dramatičnosti, to je namreč način za pritegnitev in obveščanje gledalca. Wallis in Baran (1990, 245–246) celo trdita, da je kombinacija informativnosti in dramatičnosti ključna za uspeh televizijske dnevnoinformativne oddaje, ker je to način, ki pritegne gledalca.

Komercializacija novic v informativnih oddajah se začne v sedemdesetih letih 20. stoletja. Kot utemeljuje Powers (1980, 9), je takrat era poslovnežev informativni program od novinarjev popolnoma prevzela v svoje roke. Spremenil se je kriterij presojanja novic. Novice morajo privabiti množice. Kot posledica so se pojavili tudi novi standardi stila, vsebine in prezentacije televizijskega informativnega programa. Kot pojasni Lutharjeva (1992, 34), so se konec osemdesetih let prejšnjega stoletja začele prekrivati med sabo različne žanrske oblike, kar je gledalcem omogočilo različna branja televizijskih tekstov. Pride do mešanja novic in zabave, novica se transformira v dramo, triler ali zabavo, stil prezentacije pa je dominantni izraz pomena (prav tam). Altheide in Snow (1979, 56) gresta še dlje in za informativne oddaje pravita, da so

mešanica drame, situacijske komedije in pogovorne oddaje. V tem smislu so večerna poročila ogrevanje za primarni razvedrilni termin, ki sledi.

V evropskem prostoru so televizijske informativne oddaje večinoma med najbolj gledanimi oddajami televizij (Perovič in Šipek 1998, 83), boj med oglaševalci za oglase, ki bodo predvajani v času informativne oddaje, je posledično oster. A še bolj kot s finančnega vidika je informativna oddaja za televizijo pomembna »kot odločujoči znak identitete« (prav tam).

2.1 Tabloidizacija informativnih oddaj

Da smo lahko zaskrbljeni nad izborom, strukturo in kakovostjo novic, ki nam jih ponujajo dnevnoinformativne oddaje slovenskih televizij, pravi Zoran Medved (1998). Komercialne televizije so v zadnjih letih narekovale odmik od visoke politike, v ospredju so stvarne in navidezne življenjske teme, kot so socialna stiska ljudi, prometne nesreče, obračuni v kriminalnem podzemlju, gospodarski in politični kriminal. Nesorazmerno višja zastopanost teh informacij v dnevnoinformativnih oddajah ustvarja standard, po katerem informacija o dogodku, ki ne odstopa od ustaljenega družbenega reda, ni vredna objave (Medved 1998, 19). Propad, pojecanje novinarskih standardov Gripsrud (v Kalin Golob in Poler Kovačič 2005, 291) imenuje tabloidizacija. Tabloidne informativne oddaje pa so krojene po meri gledalcev, trdi Dugdal (v McNair 1998, 122). Manj so pompozne, manj izobraževalne ter bolj poljudne, razgibane in razumljive od informativnih oddaj nekomercialnih televizij (prav tam).

Za novodobno novinarstvo je od osemdesetih let prejšnjega stoletja dalje značilna personalizacija oziroma subjektivizacija novic, ki institucije določa kot personalizirane, zgodbe pa upoveduje s stališča žrtev, akterjev (Luthar 1998a, 224). Značilni za novinarski okvir človeške zgodbe so osredotočanje na zgodbe posameznikov in njihove melodramatične predstavitve (Semetko in Velkenburg v Laban 2007a, 157). Novice se personificira, dramatizira, čustveni naboj se jim dodaja z namenom ohranjanja občinstva. MacDonald (2003, 66–67) celo pravi, da lahko s človeškimi zgodbami pritegnemo pozornost k tematikam, ki jim sicer ne bi namenili veliko časa, sploh če so geografsko močno oddaljene. A se pri poročanju skozi človeške zgodbe lahko zgodi, da temo zožimo le na zasebno področje in poudarjanje čustev, kjer pa se lahko izgubi širši družbeni kontekst (prav tam). Sparks (1998, 9) pravi, da se problem pojavi, ko je osebno začetna, osrednja in bistvena točka televizijskega novinarskega besedila. To po njegovem mnenju vodi do depolitizacije razumevanja.

Novinarstvo, ki zgodbe upoveduje s stališča žrtev, akterjev, Lutharjeva (1998a, 143) definira kot popularno. Od kakovostnega se ne razlikuje toliko po novičarski agendi oziroma selekciji novic, ampak predvsem po načinu, kako so novice upovedane (prav tam). To utemeljuje tudi Dennis (1989, 62), ki pravi, da se ni spremenilo le novinarsko delo, ampak tudi sam stil prezentacije. Iz podajanja dejstev se je ta proces spremenil v kramljanje in »supergrafično pirotehniko s čednimi, modnimi in elegantnimi voditelji«.

2.1.1 Novice kot narativizirana melodrama

Kot že omenjeno zgoraj, je glavna strategija sodobnega televizijskega novinarstva čustveno vključevanje gledalca. Novinarji razburjenje in spore ter druga napeta razpoloženja ustvarjajo predvsem s pripovedovanjem zgodb (Laban 2007a, 171). Emocionalizacija novic spreminja kakovost novinarstva in je odgovor na pritiske trga, ki zahteva večjo pozornost do občinstva in njihovih želja (Pantti 2010, 171).

Izraz, ki najbolje označi današnje novice, je narativizirana melodrama. Ta prikazuje svet kot mitično središče, ki pogojuje vse, kar se dogaja (Gripsrud, 1992, 88–89). »Televizijske novice transformirajo ločene dogodke v smiselne pripovedi in konstruirajo televizijski tekst kot narativizirano zgodbo,« pa poudari Lutharjeva (1998b, 16). Poročevalski diskurz se spreminja v lahkotno pripovedovanje zgodb. S tem se strinja tudi Labanova (2007a, 154), ki ugotavlja, da pri novinarskem besedilu ne prevladuje več poročevalski, ampak hibridni diskurz. Zanj je značilna kombinacija opisovalne in pripovedovalne tehnike. Pred dvajsetimi leti je bilo drugače, novice je takrat definiral racionalistični diskurz, za novice danes je značilen moralizatorski element. »Cela vrsta dogodkov se narativizira kot moralne dileme,« še poudari Labanova (2007a, 154) in nadaljuje, da zaradi ponavljajoče se in konvencionalne narave dnevnoinformativnih oddaj večina novinarskih besedil temelji na prikazovanju in pojasnjevanju sveta kot niza konfliktov, ti pa se nikoli ne končajo, niti z novinarskim besedilom ne. Težava oziroma konflikt ostane in predvideva ponovno rušenje krhkega ravnovesja (Laban 2007a, 155). Tako mediji ustvarjajo umetne spopade med dvema nasprotujočima si skupinama, pri tem je najopaznejše pretiravanje, nekaterim dogodkom se pripisuje preveliko pomembnost.

Uporaba narativnih tehnik je del voditeljske vloge. S pomočjo procesa narativizacije lahko v smiselno celoto povežejo še tako vsebinsko nepovezane dogodke. Je pa za pripovedovalski slog voditeljev značilno tudi dramatiziranje, ki ga, kot piše Labanova (2007b, 167–168), dosežemo tako z verbalnimi kot vizualnimi elementi. Cilj je pri gledalcu vzbuditi pozornost. Učinek dramatizacije dosežemo s pretiranim poudarjanjem točno določenih besed, besednih zvez.

Značilni so tudi kratki stavki brez glagolov v kombinaciji z vizualnimi elementi (kratke tonske izjave), tudi vizualne prvine so namreč pomembne za ustvarjanje privlačnega momenta drame. Kadar jo želimo ustvariti, uporabimo kratke slikovne sekvence, dinamične kadre, ki jih ustvarijo na primer s hitrimi zasuki kamere ali tako imenovanim zoom in ali zoom out prijemom. Pogosto so v uporabi zameglitve in izostritve ter tudi premik k objektu snemanja.

2.1.2 Lahkotno pomenkovanje

»Trenutne ugotovitve kažejo, da je demokratizacija medijev prinesla demokratizacijo jezika: prvine, za katere se je štelo, da so del ozko zasebnega, celo zgolj kavarniškega kroga, vstopajo v javna knjižna besedila in ob stilnih majejo tudi žanrske norme poročevalskih besedil.« (Kalin Golob 2004, 77) Za sodobne informativne oddaje je značilen premik k ljudskemu diskurzu, za katerega so značilni pogovornost, kramljanje, neformalnost (Fairclough 1995, 38). Z drugo besedo ljudskemu diskurzu pravimo tudi kramljajoči diskurz (Tolson 1991, 180; Fiske 2003, 52–59; MacDonald 2003, 74–78). Ena njegovih glavnih značilnosti je lahkotno pomenkovanje. Voditelji pomenkujejo z novinarji na terenu, z intervjuvanci, s sovoditelji. Pomenkovanje med voditelji spominja celo na prijateljsko pomenkovanje, s tem se vzpostavlja neko zasebno-javno vzdušje, ali rečeno drugače, neformalen in prijetno domač vtis (Tivadar 2011, 489–490). Ljudski diskurz je bližje gledalcu. Njegove značilnosti so biti bližje individualnemu, osebnemu. Za dosego ljudskega diskurza je nujno tudi izražanje čustev, kar lahko dosežemo z gestikulacijo in obrazno mimiko. Dramatizirata se tudi glas in govor (Tolson 1991, 180; Fiske 1987/2003, 52–59; MacDonald 2003, 74–78). Bistvo je, da iz vsake novice naredimo zgodbo in vse skupaj na podlagi narativizacije povežemo v smiselno celoto. S tako imenovanim kramljajočim diskurzom olajšamo tudi prehod od tehtnejših novic k zabavnejšemu delu informativne oddaje. A gre tu le za prisposodobno kramljanja. Vse novice, ki jih voditelj poda gledalcem, so namreč vnaprej napisane. Stil pisanja je natančno domišljen ravno z namenom, da se ustvari drama. Torej voditelj z izbiro besed v napovedi prispevka in pri branju ustvari vtis, kot da nam vsebino pripoveduje. Lutharjeva (1998, 33) še poudari, da je kramljanje ob narativizaciji glavno sredstvo ustvarjanja »samoumevnih interpretacij«. Najbolj očitna in učinkovita tehnika ustvarjanja pomena s kramljajočim dialogom je kodiranje pomena z obrazno mimiko in glasom. Na podlagi tega gledalec ve, kakšna zgodba je na vrsti. To je način, kako voditelj prekodira besedilo.

Če gledamo in poslušamo pozorno, sta dramatizacija in lahkotno pomenkovanje znotraj kramljajočega diskurza pokazatelj vsebinske teže, ki jo nosi določeni del oddaje. Po mnenju

Lutharjeve (1998, 27) se znotraj popularnih novic pojavlja nasprotje med kramljajočim diskurzom in nevtralnimi dokumentarnorealističnim, ta dva se izmenjujeta in soobstajata. »Tehne novice«, ki jih navadno vrednotimo kot pomembnejše (hard news), voditelj poda s pomočjo nevtralnega, realističnega diskurza, medtem ko se, bolj ko se oddaja bliža koncu, intenzivneje vpeljuje pomenkovanje. Na tak način se namreč lahko podaja novice, ki nosijo manj teže (»mehke novice« ali soft news). Drugače pa trdi Connell (1998, 12–13), prepričan je, da pogovorni in poročevalski diskurz v sodobnih medijih ne obstajata hkrati, ampak pogovorni vdira v poročevalskega in ga tako spreminja v hibridni diskurz.

2.1.3 Hibridizacija televizijskega novinarskega diskurza

Prihod komercialnih medijev v novinarsko prakso prinese tudi zmešnjavo novinarskih žanrov, to imenujemo hibridizacija žanrov in stilov (Laban 2007). »Diskurzivne prvine posameznega žanra prehajajo tudi v druge žanre.« (Laban 2007, 151) Posledica tega je pojavljanje interpretativne zvrsti tudi v informativni, kar pomeni, da je tako rekoč nemogoče jasno določiti žanr oddaje. Pokazatelj hibridizacije je predvsem izbira jezikovnih sredstev, ki neposredno izražajo odnos ali vrednotijo upovedano. Trend hibridizacije se pojavi zaradi tekmovanja televizijskih hiš za pozornost gledalcev, sprememb v lastništvu medijev, vse večjega poseganja lastnikov v vsebinsko plat medija, razvoja televizijskih tehnologij, sprememb v novinarskem procesu, vse večje odvisnosti novinarjev od služb za odnose z javnostmi in ne nazadnje zaradi dejstva, da so elitni viri postali določevalci novic (Laban 2007, 152). Brišejo se meje med dejstvi in komentarji, čeprav je zahteva po ločevanju informacije od komentarja zapisana tudi v Kodeksu novinarjev Slovenije (2002). 11. člen govori o tem, da mora novinar ločiti informacije od komentarjev. Razlika med poročilom o dejstvih in komentarjem mora biti jasno razvidna. Kot trdi Kalin Golobova (2004, 708), je bilo to ločevanje razvidno do približno osemdesetih let dvajsetega stoletja in se je kazalo tudi v uporabi jezikovnih sredstev. Danes pa se hibridizacija žanrov pogosto kaže v voditeljevih napovedih in odpovedih (Laban 2007, 160).

2.1.4 Personifikacija novinarskega diskurza

Znotraj informativnih oddaj komercialnih televizij so novice večkrat počlovečene ali personificirane, kar pomeni, da je velik poudarek na posameznikih. Ti se na primer znajdejo v krizi in se ne znajo sami rešiti iz nje (Langer 1998, 114). Način upovedenja s pomočjo slikovite in nazorne predstavitve njegovih učinkov na posameznika ali skupino ljudi je personifikacija v televizijskem novinarstvu (Laban 2007a, 174). To je učinkovit način za pritegnitev pozornosti občinstva, saj se posameznik lažje poistoveti z zgodbo (MacDonald 2003, 61). Lutharjeva

(1998b, 10) proces personifikacije imenuje tudi subjektivizacija novinarskih zgodb, o dogodkih se pripoveduje kot o človeških zgodbah, uporablja se individualno izkustvo kot referenčni okvir za razumevanje strukturnih fenomenov, osredotoča se na individualno izkustvo in čustveno stanje žrtev ali prič dogodka, televizijska govorica se približuje vsakdanji, uporabljajo se klišejske govorne figure (prav tam). Novinarji ali voditelji uporabljajo retorične figure, s katerimi želijo vplivati na bralca ali gledalca. Retorične figure so namreč sredstvo argumentacije in prepričevanja občinstva, da prevzame neko stališče ustvarjalca novic (Richardson v Vezovnik 2009, 118). Govorimo o komparaciji ali primerjavi, metonimiji, sinekdohi, personifikaciji ali poosebljanju, metaforah. A ne le preko jezika, personifikacija televizijskih novic se skozi novice kaže tudi vizualno. Za to so značilni srednji in zelo bližnji posnetki kamere, v objektiv so ujete malenkosti, ki jih novinar ne more izraziti z besedami (Laban 2007b, 158).

3 VODITELJ INFORMATIVNE ODDAJE

Voditelji informativnih oddaj so zaščitni znak vsake oddaje. »S svojim stilom, tempom in načinom govora, pisanja, vedenja in oblačenja odločujoče zaznamujejo vsako dnevnoinformativno oddajo« (Perović in Šipek 1998, 96).

Voditelj je tisti človek, ki sooblikuje vse prvine informativne oddaje (Butler 2003, 74). Zato je avtoriteta, ki odobri in prizna verodostojnost podobam sveta, ki jih reprezentirajo novinarji v svojih besedilih. Z napovedmi, medkllici, odpovedmi, komentarji sestavlja in predstavlja svojo ideološko podobo sveta (prav tam). Glynn (2000, 110) pravi celo, da na telesu bralca novic sloni družbena avtoriteta televizijskih novic. Problem voditeljeve osebnosti kot temelja za konstrukcijo realnosti v novicah pa opiše Morse (1986, 64), ki pravi, da verodostojnost novic sloni le na določenih posameznikih in da so ti postali »garancija resnice« (prav tam).

Bolj ko je voditelj znan kot osebnost, uspešnejša ko je karakterizacija njegove osebnosti, uspešneje se ga lahko uporabi za povečanje gledanosti (Luthar 1998b, 28–29). Voditelji imajo, kar se tiče ekonomskega vidika, podobno vlogo kot zvezdniki, denimo igralci, pevci. So investicija, ki prodaja novice (Luthar 1998b).

3.1 Od bralca novic do superzvezdnika

Spremenjeno vlogo bralca novic s seboj prinese proces transformacije novic iz realističnega diskurza v del popularne kulture. Bralec postane voditelj in je blagovna znamka televizijske

institucije. Na komercialni televiziji je načrtno konstruiran kot nacionalna persona, poštenjak izjemen profesionallec. Daje vtis verodostojnosti, resničnosti in avtentičnosti novic, gledalec mu zaupa, saj voditelj skozi pripovedovanje zgodb nenehno išče resnico v korist gledalca (Luthar 1998a, 7). »Bolj je voditelj znana osebnost in bolj je uspešna karakterizacija njegove osebnosti, bolj uspešno lahko rabi za sredstvo stabilizacije nezanesljivega občinstva in tako povečevanja gledanosti.« (Luthar 1998a, 29) Voditelji niso več le ljudje, ki posredujejo novice, postanejo nosilci novic, supersubjekti, ki nosijo vlogo nacionalnih superosebkov. Če se jih je včasih držalo poimenovanje »talking head« (»govoreča glava«), danes voditelji nosijo novičarsko vrednost kot zgodbe in osebnosti, o katerih poročajo (Savitch v Morse 1986, 57).

Voditelj je danes cenjena osebnost, zvezdnik in objekt trženja (Luthar 1998b, 29). Sodelavci morajo njegovo mnenje ceniti, spoštovati, »njegovo mnenje ni mnenje in stališče kogar koli« (Perovič in Šipek 1998, 97). Če ima voditelj avtoriteto med sodelavci, ga kot takega jemljejo tudi gledalci. To mu daje še dodatno težo. Lutharjeva (1998b, 21) voditelja dodatno povzdigne s tem, ko mu pripiše funkcijo zastopnika institucije in njene blagovne znamke. S pomočjo neposrednih vklopov novinarjev v oddajo, s pomočjo gostov in v kombinaciji s svojo angažiranostjo med oddajo konstruira vtis resničnosti, verodostojnosti, pristnosti in objektivnosti dogodkov, o katerih poroča.

Zgodila se je personalizacija voditelja. Voditelje pooseblja pogovorna govorica (Luthar 1998b, 24–25). Strog poročevalski videz je večinoma le še blede senca starega. Voditelj mora biti pošten, rahločuten, dobrosrčen, a hkrati tudi avtoriteta (Perovič in Šipek 1998, 97).

3.2 Vloga voditelja informativne oddaje

Voditeljeva vloga sta predvsem povezovanje zgodb v razumljivo resničnost ter posredovanje med gledalci in televizijo (Morse 2004, 38–49). Proces subjektivizacije novic, torej z verbalno in vizualno konstrukcijo dogodkov v zgodbe, zadovoljnim kramljanjem (Luthar 1998b, 30) in konstrukcijo lokalnega zvezdnštva televizijskih voditeljev, je v zadnjem desetletju privedel tudi do spremembe vloge voditelja (Luthar 1998b, 16). Plenkovič (1993, 1998) na primer voditelja vidi kot tolmača informacij, voditelj komentira in povzema bistvo.

3.2.1 Voditelj kot garant resnice/vir kredibilnosti

»Ali TV-voditelj govori v svojem imenu in je prepričan o novicah, ki jih podaja (prepričanost je namreč osnova vsakega govorniškega nastopa), je v sedanjem profitno (reklamno) vodenem svetu le retorično vprašanje, ki bi zahtevalo odgovor v smislu objektivnosti in preverjenosti

informacij.« (Tivadar 2011, 490) Lutharjeva (1998b, 19) medtem zapiše, da je voditelj s svojo osebnostjo vir avtentičnosti, zagotavlja kredibilnost novic, je naš most do realnosti, garancija resnice. Da voditelj ni avtor lastnega diskurza, trdi Fiske (2003, 288), ki pravi, da prenaša objektivni diskurz resnice. Njegove besede so brezosebna avtoriteta in ogrodje objektivnosti, znotraj te pa so besede in podobe drugih ravni poročanja. »Voditelj je institucija, nacionalna figura, zastopnik interesa navadnih ljudi. /.../ so voditelji načrtno konstruirani kot vsevedni, nepristranski in superprofesionalni.« (Luthar 1998b, 19) Da je voditelj institucionalni glas, trdi tudi Hartley (1992). Pri upovedovanju novic uporablja zunanje glasove, to so reporterji, intervjuvanci. Vtis resničnosti, verodostojnosti in objektivnosti novic konstruira s kombinacijo obeh diskurzov, institucionalnega in zunanjega.

Če so bili voditelji nekdanje le skromne figure, ki so brale novice, je danes njihova vloga spremenjena. Spremenili so se v znane osebnosti, lokalne zvezdnike, ki predstavljajo središče diskurza v novicah. »Niso le ljudje stroji, ki novice posredujejo, temveč osebnosti, ki so odgovorne za izjavljanje, ki sprašujejo in raziskujejo za nas in so za nas, gledalce, pripravljeni zastaviti svoje ime.« (Luthar 1998b, 20) Na javni nastop pred kamero se mora pripraviti, z branjem s TV-bobna, z gledanjem v kamero in tako v oči gledalca daje vtis zaupanja, verodostojnosti in simpatičnosti (Tivadar 2011, 490). Priprava na oddajo vključuje delo v uredništvu, skupaj z uredniki, redaktorji in novinarji namreč pripravlja oddajo. Kot zapiše Letica (2003, 323), je voditelj v vsakem primeru dolžan pripraviti končni videz oddaje, in to tako, kot je dogovorjeno na uredniških sestankih. Torej mora biti voditelj tudi novinar, ne le govorec. Geografsko in tematsko ločene dogodke je s pripovedovanjem sposoben povezati v neko celoto. Rdeča nit se torej vleče skozi celotno oddajo, napovedi so napisane tako, da se skozi prispevke navezujejo druga na drugo (Luthar 1998b, 24).

3.2.2 Voditelj kot posrednik

Voditelj informativne oddaje se z nami pogovarja, vzpostavlja povezavo med TV-organizacijo, njenimi reporterji na terenu in osebnostmi, o katerih govori novica (Luthar 1998b, 20). Njegova mitična vloga je vloga zastopnika gledalcev in vloga posrednika med gledalcem in reporterjem na terenu. Medtem ko je reporter na terenu zunanji glas, je voditelj glas institucije, njena blagovna znamka. S kombinacijo svojega institucionalnega in zunanjih diskurzov poročevalcev daje vtis verodostojnosti, objektivnosti novic (Luthar 1998b, 21–22). Bourdieu (2001, 29) delo na televiziji med drugim vidi kot manipulacijo s strani voditeljev. Trdi, da določajo, kdaj bo kdo govoril, koliko časa, kakšen bo ton pogovora. Bourdieu (prav tam) gre še dlje in pravi, da

se voditelj sam razglasi za »glasnika občinstva«, saj je na svojem mestu zaradi ljudi in mora ves čas misliti na njihove potrebe.

3.2.3 Voditelj kot persona

Le osem odstotkov gledalcev je pozornih na vsebino novic, 42 na videz govorca in 50 odstotkov na način govora (Ewen v Luthar 1998a, 24). Voditelj je zaščitni znak vsake oddaje. Tako voditelja v enem od svojih učbenikov definirata Perovič in Šipek (1998, 96). Z načinom govora, pisanja, vedenja, oblačenja, s svojim slogom in tempom zaznamuje vsako dnevnoinformativno oddajo.

Voditelji so postali karizmatične osebnosti, ki v napovedih in odpovedih televizijskih besedil z interpretacijami, komentarji in opazkami gledalcu razkrijejo svojo osebnost in ideologijo (Laban 2007a, 27–28). Voditelji vsak večer vstopijo v gledalčevo dnevno sobo, zato ne smejo biti nesramni, vzvišeni, preresni, zastrašujoči ali arogantni (Perovič in Šipek 1998, 97). Najpomembnejše sredstvo, ki ustvarja vtis kompetence televizijskih osebnosti, so tudi vizualni kodi, vizualna podoba. Ti namreč gledalcu, še preden je izgovorjena ena sama beseda, prikažejo pomen. Vsebina je, kot kaže, drugotnega pomena, tisto, kar je pomembnejše za gledalčevo dekodiranje novice, sta strukturiranje in estetizacija novice. Kar gledalca prepriča o voditelju kot verodostojni osebi in avtoriteti, so način komunikacije ter njegova podoba in vtis (Luthar 1998b, 24). »Sam pogled na novice v veliki meri določa njihovo popularnost.« (Luthar 1998b, 25) S tem se strinja tudi Letica (2003, 323), ki pravi, da sta od voditelja kot obraza medijske hiše v veliki meri odvisna uspeh in gledanost programa. Ne le, da mora poznati širši krog tem, ki so zaobjete v oddaji, biti mora tudi prijetnega videza, njegova dikcija mora biti jasna in pravilna. S tem ko zna smiselno povezati in predstaviti informacije ter daje občutek, da ve, o čem govori, zna prepričati gledalce. Tudi ko se zgodi kaj nepredvidljivega, mora ohraniti mirno držo in nadzirati jezne in živčne kretnje (Letica 2003, 322).

3.2.4 Voditelj kot superprofesionalec, zvezdnik

Na eni strani poštenjak, dober človek, na drugi pa mora biti popoln profesionallec, imeti mora avtoriteto. K temu močno pripomoreta studijska scenografija in garderoba voditelja, ki mora biti formalna. Le tako prispeva k vtisu profesionalnosti in avtoritete voditeljev ter statusu institucije, ki jo zastopa (Luthar 1998b, 27). Kot profesionalca ga predstavlja tudi njegov pretežno nevtralni jezik, ta naj bi bil sinonim za nepristranskost. Prav tako voditelj naj ne bi kazal čustev in vpletenosti v zgodbo. »Nasprotje med zavzetim, kramljajočim voditeljem kot našim človekom, ki mu gre zaupati, saj raziskuje in sprašuje v naše dobro in za nas, in na drugi

strani nevtralnim superprofesionalcem je jedro ideološkega učinka novic zabave.« (Luthar 1998b, 26) Tudi Letica (2003, 324) kot temeljne sposobnosti voditelja izpostavi nevtralnost, distanco, pravo mero sočutja in poznavanje razpoloženja gledalcev. Voditeljev izraz na obrazu mora biti, ko napoveduje nesrečo, drugačen, kot v primeru dobrih novic, a mora paziti na zmernost v obeh primerih. Kako v branje umešča premore, pove veliko o njegovi spretnosti interpretacije.

Poleg vsega tega mora biti voditelj fizično zelo močan. Ko nastopi termin vodenja, je navadno pripravljen na delovnem mestu. Tudi to je del njegovega profesionalnega vedenja. Letica (2003, 326) kot pomembno komponento voditeljevih odlik navede še psihično stabilnost, po njegovih besedah mora biti zrel, da zdrži pritisk priljubljenosti in ne postane žrtev »zvezdomanije«. Ni pomembno le to, da se pojavlja v oddaji, ki jo vodi, od njega se pričakuje, da svoje življenje razkriva tudi v drugih medijih. Le tako lahko postane zares priljubljen. Temu pravimo metatekstualna identiteta voditelja (Luthar 1998b, 24).

A ključni dejavnik dobrega voditelja ostaja njegova prezentacija informacij. Dajati mora občutek, da govori spontano, čeprav besedilo bere. Naučiti se mora besedilo brati nelinearno, živahno, bogato, torej tako, da gledalec ne opazi, da ga ne pripoveduje, ampak bere (Letica 2003, 131).

4 NASTOP PRED KAMERO

Kot sem obširneje zapisala že v uvodu, je rdeča nit mojega magistrskega dela analiziranje voditeljeve napovedi. Osredotočena bom na izbiro jezikovnih sredstev pri pisanju napovedi in na govorno prezentacijo tega istega besedila. V nadaljevanju bom predstavila teoretična izhodišča, ki mi bodo v pomoč pri analizi besedil, in govorne prezentacije voditeljev v šestih izbranih osrednjih informativnih oddajah Planet Danes. Na podlagi predstavljenih teoretičnih izhodišč bom poskušala odgovoriti tudi na postavljeni raziskovalni vprašanji.

4.1 Besedilo – voditeljeva napoved

V magistrskem delu bom pod drobnogled vzela novinarsko besedilo, to je voditeljeva napoved. Voditeljeva napoved je sredstvo za pritegnitev gledalčeve pozornosti, gledalca spodbudi h gledanju nadaljevanja oddaje. Napoved je tista, s katero voditelj povezuje in ločuje vsebine v oddaji (Perovič in Šipek 1998, 96–97). Z interpretacijami, komentarji in opazkami v napovedih voditelji jasno pokažejo svoje osebnostne lastnosti, s spremembo tona glasu in izraza na obrazu

ter drugimi verbalnimi poudarki pa nakažejo, kakšna vsebina sledi in kako naj jo gledalci interpretirajo (Luthar 2007, 27). Kot pravi Hartley (1992, 90), voditelj upoveduje napovedi novinarskih besedil skozi »populistični diskurz«, diskurz ljudskosti in domačnosti, ki pride bližje gledalcu, zanj osmišlja svet. Ker pa profesionalna ideologija popularnega televizijskega žurnalizma še vedno temelji na konceptu objektivnosti, se še vedno uporablja prepoznavne konvencije dokumentarno-realističnega političnega žurnalizma (Luthar 1998a, 11).

Voditeljeva napoved sodi v informativno zvrst novinarskega sporočanja. To so besedila, ki vsebujejo objektivna sporočila, obsegajo dejstva in podatke. Kot pravi Manca Košir (1998, 63), gre za zvrst, v kateri je avtor s svojimi mnenji od predmeta distanciran in odsoten. To seveda ne pomeni, da besedila iz informativne zvrsti ne morejo opravljati tudi funkcije, kot je opozorilna, vzgojna, zabavna, a se kot odločujoča, prevladujoča pokaže informativna funkcija (prav tam). Lahko pa voditeljevo napoved definiram še natančneje. Razen nekaj vesti, ki jih je mogoče zaslediti v oddaji, večina analiziranih napovedi sodi v poročevalsko vrsto informativne zvrsti. Voditeljeva napoved je torej poročilo, njegova prevladujoča funkcija je informativna. V nasprotju z vestjo, ki dogodek le registrira, poročilo zajema širše. Pripoveduje o poteku dogajanja in naslovnika seznani v tolikšni meri, da ima o dogajanju celovito podobo. Naslovnikova pričakovanja so pri branju sporočila drugačna kot pri branju vesti. »Pri vesti je bil naslovnik do branja indiferenten, pri poročilu ni. Zato se tudi zmanjšuje distanca med dogodkom in bralcem. Naslovnik ne pričakuje, da bo o dogodku le obveščen, ampak se hoče s poročilom o dogodku približati, z žanrom reportersko poročilo hoče celo biti v dogajanju samem.« (Košir 1998, 74)

Tvorec besedila pri pisanju izbira med nevtralnimi in zaznamovanimi jezikovnimi sredstvi. Če namesto nezaznamovanega sredstva izbere zaznamovano, je to dokaz, da jezik uporablja kot sredstvo za vrednotenje in vplivanje. »Moč jezika je v možnosti izbire, v vplivanju na naslovnika s konotacijami, ki so v aktualiziranem sredstvu dodane osnovnemu pomenu.« (Kalin Golob 2004, 710)

Pri analizi besedila me bo zanimal voditeljev izbor jezikovno-slogovnih sredstev. Ali voditelja pri tvorjenju besedila uporabljata zaznamovana ali nezaznamovana jezikovna sredstva ali oboje. Tehnična sredstva v poročevalstvu Korošec (1998, 13) poimenuje avtomatizmi, ki so le v novinarskih besedilih nevtralna jezikovna sredstva. Na drugi strani imamo aktualizme, skupino jezikovnih sredstev v poročevalskih besedilih, ki nastopajo s posebno funkcijo (Korošec 1998, c14). Avtomatizacija in aktualizacija sta tako procesa, ki zaznamujeta poročevalski slog, izraz je izoblikoval Tomo Korošec (1998, 12). V njem je zajeto vse, kar

teorija novinarskega sporočanja zajema s stalnimi oblikami novinarskega sporočanja: z vrstmi, vrstami in žanri. Poročevalski slog je eden izmed slogov publicistične funkcijske zvrsti, ki poleg tipične vplivajske funkcije vsebuje tudi prvine vseh tistih besedil, katerih funkcija je samo informacijska. Poročevalska besedila torej prenašajo sporočilo, informirajo, v iskanju stika z naslovniki pa gradijo tudi na vplivajskih, apelnih in vrednotilnih sporočanjskih nalogah.

V magistrskem delu me bodo zanimali predvsem aktualizmi, saj mi bodo skozi analizo besedila pomagali odgovoriti na eno od raziskovalnih vprašanj, to je prepoznati osebni stil posameznega voditelja. Korošec (1998) kot aktualizme obravnava trope in figure. Tropi in figure pa so sredstva, s katerimi govorec vrednoti, izraža mnenje (Trdina 1979). In ravno takšni stilemi so v poročevalstvu lahko znamenje avtorjevega osebnega stila (Korošec 1998, 20). Avtor namreč z aktualizmi dosega določeno drastičnost izraza, ko gre za vsebino, kjer je to mogoče (prav tam). Pri aktualizmih gre za novo, svežo, posebno, nenavadno uporabo jezikovnih sredstev za dosego posebnega učinka, namenjeno le enkratni uporabi. Aktualizacija je sredstvo, s katerim tvorec išče pot k naslovniku, navezuje stik z njegovim izkustvenim svetom, da bi sprožil njegovo razumsko in čustveno dejavnost (Korošec 1998, 14).

V poročevalskih besedilih ne nastopajo vse vrste slogovnih sredstev, so pa zelo pogosti arhaizmi (starinske, zastarele besede), pogovorne besede, ki so v knjižnem poročevalstvu izrazito ekspresivne, precej pogosti so tudi pogovorni frazeologemi (Korošec 1998, 19). Avtorji z njimi vrednotijo, izražajo avtorjevo stališče, včasih pa besedilo le poživljajo (prav tam). V poročevalskih besedilih najdemo tudi metafore – besede v prenesenem pomenu, ki imajo v poročevalskih besedilih le vlogo poživljanja besedila. Korošec (1998, 20) jim pravi besedilne začimbe. To so tudi metonimije ali preimenovanja, sinekdohe, poosebitve in tudi prevzete besede, ki so dokaj pogosta poročevalska sredstva, uporabljena za vrednotenje vsebine povedanega. Kos (1994, 121) k najpogostejšim doda še komparacijo in personifikacijo.

4.2 Govorna prezentacija

Govorna prezentacija je tista, ki je danes pri nastopu pred kamero najpomembnejša, komercialno usmerjeni mediji namreč narekujejo interpretiranje besedila, in ne branja, ker je pravilno interpretirano besedilo za gledalca privlačnejše. Pri interpretaciji govorimo o nadgradnji sporočila, mogoče jo je uresničiti šele tedaj, »ko besedilo v celoti stoji, torej šele takrat, ko smo odkrili in obvladali njegove prvinske sestavine: pomembnost vsebinskega zaporedja v sporočilu, njegovo časovno in jakostno razčlenjenost ter njegove glasovne in melodične zakonitosti« (Kaluža 1982, 23).

Za uspešno govorno sporazumevanje uporabljamo jezikovne prvine (glasovne, morfološke, skladenjske). Ko te med seboj delujejo usklajeno, nastane celostna koherenca sporazumevanja (Vitez 1999, 28). Vsak stavčnofonetični dejavnik ima svojo osnovno vlogo, njihovo prepletanje pa v povezavi s skladnjo in drugimi jezikovnimi strukturami gradi govorčevo strategijo pri doseganju komunikacijskega namena (Vitez in Zwitter Vitez 2004, 8).

Slišne značilnosti besedila v celoti poskuša zaobjeti besedilna fonetika. Slušno gradivo besedila v govoru je mnogostransko oblikovano. Nepretrganost glasovja členijo premori. Rastoči in padajoči tonski poteki razgibavajo tonsko vodoravnost. Glasneje, poudarjeno in tiše izgovorjeni deli besedila skrbijo za jakostno različnost. Hitrostno enoličnost spreminja človekova sposobnost govoriti hitreje in počasneje (Toporišič 2004, 533).

Besedilno fonetiko Toporišič (2004, 534) omeji na fonetiko povedi, pri čemer ga zanimajo:

- strnjenost oziroma razčlenjenost besedila s premori,
- jakostna izoblikovanost posameznih segmentov,
- podoba tonskega poteka teh segmentov,
- relativna višinska lega tonskih potekov,
- relativna dolžina trajanja posameznih segmentov in
- tipična obarvanost glasovja.

Od tu izhaja šest stavčnofonetičnih prvin:

- členitev s premori,
- poudarjanje,
- stavčna intonacija,
- register,
- hitrost govora in
- barva glasu.

S pomočjo teh šestih stavčnofonetičnih prvin bom analizirala govorno prezentacijo voditelje v. V nadaljevanju navajam podrobna teoretična izhodišča za analizo. Ker bom analizirala tudi nejezikovna sredstva, natančneje opredeljujem tudi mimiko, gestiko, držo telesa.

4.2.1 Besedilna fonetika

4.2.1.1 Členitev s premori

Členitev besedila s premori je pomembna zaradi preglednosti in jasnosti sporočila, v nasprotnem primeru je besedilo ne samo zapleteno, ampak pogosto tudi nepravilno (Huber 2016, 30). Izhajajoč iz tega je razbrati, da gre za zelo pomemben segment govornega besedila. To utemelji Toporišič (2004, 539), ki pravi, da je sporočilo pregledno in jasno le, če je členitev primerna. Če členimo neprimerno, je sporočilo zapleteno, lahko tudi nepravilno. Dolžino premorov glede na Toporišičeva izhodišča (prav tam) sistematično določa Verovnikova (2005a, 23). Med posameznimi enotami besedila so premori najdaljši, na primer med naslovom ali nagovorom in preostalim besedilom, tudi med posameznimi odstavki, pred sklepnimi mislimi ali zaključnim pozdravom. Dolg, a nekoliko krajši je premor za končnim ločilom, to so pika, klicaj, vejica, sledi mu premor za podpičjem in pomišljajem, ločiloma, ki zaznamujeta vsebinsko relativno ločene skladenjske ali vsebinske enote. Ob vejici je premor najkrajši, ni pa na tem mestu nujno enako dolg, saj nekatere vejice premora sploh ne zaznamujejo (prav tam). Premori imajo pri členjenju govornega besedila pomembno vlogo, saj naslovniku sporočajo, kje so deli med posameznimi deli besedila oziroma skladenjskimi enotami. Bolj ko so posamezni deli vsebinsko in skladenjsko povezani, krajši so premori in nasprotno. Povzeto po Toporišiču je Huber (2016, 30) premore razdelil v devet skupin. Najdaljši so na koncu vprašalne in pripovedne povedi, najkrajši pa pred veznikom *in* oziroma *ter* in pred navadnim podrednim veznikom *ter* za podrednim stavkom.

4.2.1.2 Stavčno poudarjanje

Jakostna členitev povedi je izjemnega pomena zlasti za pravilno in primerno branje, od nje je namreč odvisna stavčna intonacija (Toporišič 2004, 542). Zato je treba v vsakem segmentu odkriti njegovo jakostno težišče, v njem se začenja in ločevalno oblikuje glava stavčne intonacije. Poudarjenost daje povedi različen pomen in ni vezana na naglasno mesto (prav tam). To pomeni, da lahko poudarimo naglašene ali nenaglašene besede in tudi nenaglašeni del besede. Poudarek je sicer odvisen tudi od konkretnega namena sporočanja, od govorne situacije (Ferbežar in drugi 2004, 182). Pri analizi voditeljevih napovedi bom analizirala brani govor, kjer je jakostno izrazitost lažje nadzorovati (Toporišič 2004, 542).

»Za poudarek je značilno, da ga uravnava prepona, ki ob poudarjenem govoru močnejše požene zrak iz pljuč, zven se okrepi in zviša, šumi so močnejši in izrazitejši, ves govor pa je razločnejši, kar zaznamo predvsem pri samoglasnikih, zato pravimo, da so ti nosilci poudarkov; ločimo pa besedni in smiselni poudarek in melodijo ...« (Huber 2016, 28)

Vsako zapisano besedilo, ki je organizirano po zakonitostih danega jezika, nosi s seboj pravilne miselne poudarke, to je pomenska sestavina sporočila, ki vsakemu bralcu omogoča relativno enako razumevanje. Torej ne drži, da je smiselno poudarjanje v sporočilu stvar bračevega osebnega počutja in razumevanja vsebine, torej stvar njegove interpretacije (Kaluža 1982, 22). Pri tvorjenju sporočila je treba upoštevati določene zakonitosti, v nasprotnem primeru se lahko podre sporočilo samo.

Kaluža (1982, 23) opredeli tri objektivne prvine pravilnega stavčnega poudarjanja:

1. členitev povedi, sporočila, besedila po aktualnosti,
2. jakostno členjenje segmentov v povedi (največkrat besednih zvez),
3. sobesedilo, kontekst kot napovedna prvina smiselnega poudarjanja.

Pomembnost vsebinskih sestavin sporočila torej določa tudi besedni red v branih povedih, stavkih. Smiselno poudarjanje, ki je pravilno oblikovanemu sporočilu dano, je sestavina aktualnega vsebinskega členjenja in ga bralec ne more postavljati poljubno ter po lastnem občutku (Kaluža 1982, 22).

Kako jakostno členimo poved, vpliva na stavčno intonacijo, zato je treba v vsakem segmentu odkriti njegovo jakostno težišče, ker se v njem ločevalno oblikuje tako imenovana glava stavčne intonacije. Navadno je jakostno težišče v tistem delu povedi, ki je najpomembnejši, lahko pa je tudi na besedi, ki sledi poudarjenemu členku. Tam, kjer ni nobenega poudarjenega zloga, je težišče na zadnjem neoslabljeno naglašenem zlogu segmenta (Toporišič v Huber 2016, 31).

Členitev po aktualnosti je prvina, ki v sporočilu ureja besedni red, ureja ga po pomembnosti vsebine, ki jo besede prinašajo, zato je z njo povezano tudi stavčno, smiselno, jakostno poudarjanje besedila. Ko govorimo brez posebnega poudarjanja, si stavčni členi v prostem stavku sledijo na način, da naprej povemo, o čem je v stavku govor, potem pa tisto, kar se o tem novega pove. Prvo imenujemo izhodišče, drugo pa jedro stavka (Toporišič v Huber 1982, 25). Zaporedje izhodišča in jedra je v slogovno nevtralnem novinarskem sporočanju razmeroma stalno. Pri pozdravljanju ali ogovarjanju gledalcev pa se lahko pojavi tudi stavčna inverzija ali obrnjeno zaporedje (npr. Pozdravljeni, gledate oddajo Planet Danes!). Členitev po aktualnosti je preprosta, dokler je poved preprosta, nezapletena. Ko je sestava povedi bolj zapletena, v mislih imam priredja, podredja, začnejo delovati zakonitosti jakostnega težišča znotraj besednih zvez (Kaluža 1982, 27). Zapleteno zloženo poved razčlenimo na posamezne govorne člene ali segmente. V večsegmentni povedi bo več jakostnih težišč, ki oblikujejo tudi posebno stavčno melodijo. »Načelno velja, da je vsak segment večsegmentne povedi jakostno členjen po istih

načelih kot segment, ki je že sam tudi poved.« (Toporišič v Kaluža 1982, 27) To velja za segmente, ki si sledijo, ne da bi bili med seboj vsebinsko odvisni.

Pri govornih segmentih, v katerih so besedne zveze v medsebojni pomenski odvisnosti, pa se jakostno težišče s konca segmenta premakne proti njegovemu začetku, in to na tisto besedo v besedni zvezi, ki je sobesedilno določilna in v besedilo prinaša nov, odločujoči odtenek. Močnejše je izgovorjen razlikovalni del besedne zveze, jakostno podrejeno pa del, ki pomeni že znani del sporočila (Kaluža 1982, 30).

Razporeditvi izhodišča in jedra sledi tudi melodična in jakostna razporeditev v govoru: izhodišče je jakostno podrejeno jedru, ali rečeno drugače, izhodišče je nepoudarjeni, jedro pa poudarjeni del sporočila. Jedro je v prostem stavku tudi težišče sporočila, ker je jakostno poudarjeno, mu lahko rečemo tudi jakostno težišče (Huber 1982, 25).

4.2.1.3 Stavčna intonacija

Tipične oblike stavčne intonacije se imenujejo intonemi. So pomensko razločevalni, povedo nam, ali je poved pripovedna, velelna, želelna – ali je vprašalna – ali pa vzklična (Toporišič 2004, 543–544). Pripovedna intonacija je končna intonacija, končuje se s kadenco, padajočo intonacijo, ki jo zaznamujemo s končnimi ločili (pika, vprašaj, klicaj). Tovrstno intonacijo največkrat najdemo v povedih brez čustvene zavzetosti, pri čemer je glagolski naklon povedka povedni, pogojni ali velelni. Najdemo jo tudi v dopolnjevalnih vprašalnih povedih (Toporišič 2004, 551). Pri pripovedni intonaciji je poudarjena beseda intonacijsko najvišje izgovorjena, medtem ko za poudarjeno besedo znotraj vprašalne intonacije velja, da je intonacijsko najnižja. Do poudarjene besede se spušča, potem pa začne naraščati (Toporišič v Huber 2016, 32). Vprašalna intonacija je končna intonacija, ki se končuje z antikadenco, pri kateri je težišče navadni znižano, a se res enakomerno dviguje navzgor. Značilna je za odločevalna vprašanja, uporablja se v dopolnjevalnih vprašanjih, kadar jih izgovorimo kot ponovljeno vprašanje (Ferbežar in drugi 2004, 182). Kadar govorimo s čustveno prizadetostjo, uporabljamo vzklično intonacijo (Toporišič 2004, 551). Vitez (v Huber 2016, 32) Toporišičevo interpretacijo stavčne intonacije definira kot takšno, ki je v veliki meri osredotočena na vlogo intonacije v odvisnosti od skladenjske zgradbe povedi. Vez med stavčno intonacijo in skladenjsko razdelitvijo povedi je torej nepresenetljivo utemeljena z uporabo ločilnih znamenj, ki so v najtesnejši povezavi z intonacijsko podobo stavka.

Na intonacijo vplivajo poudarjene enote, zato če v stavku ni nič poudarjeno, so naglašeni zlogi višinsko urejeni tako, da je prvi najvišji, vsak naslednji pa od njega nižji (Toporišič v Huber 2016, 32).

4.2.1.4 Register

»Register imenujemo relativni tonski položaj stavčne intonacije. V navadnem govorjenju uporabljamo pretežno srednji tonski pas svojega govornega tonskega območja (npr. basa, baritona, alta, soprana ipd.); višje prehajamo le pri posebnem poudarjanju; na dnu srednjega pasu se navadno končajo pripovedne kadence.« (Toporišič 2004, 553)

Prehodi v višje ali nižje območje so po Toporišiču (prav tam) povezani s posebnimi psihičnimi stanji govorečega, s čustveno obarvanostjo sporočila. V zgornje tonsko območje govorca lahko med drugim zanese ob nervozi, pri govorjenju »po otročje«, klicanju živali. Pripovedne kadence pa se končujejo z nižjim registrom, tako so navadno zaznamovani vrinjeni stavki, včasih tak register uporabljamo, kadar smo jezni.

Za zaporedne priredne sestavine je značilno, da imajo vse nižji register, nato naslednjo povedno enoto spet začnemo višje. Značilno za zvišani in znižani register je, da sta oba čustveno obarvana (Toporišič v Huber 2016, 33).

4.2.1.5 Hitrost govora

Tisto, kar je v naši besedi bolj pomembno, napravimo izrazito tudi s primerno upočasnjanim izgovorom, kar je manj pomembno, pa hitreje preletimo. Jedro stavka se pove počasneje kot prehod, tudi počasneje od izhodišča, vrinjeni stavek pa navadno izgovorimo hitreje od sobesedila (Toporišič 2004, 553). Kadar govorimo tistim, ki so poslušanja manj vajeni, govorimo počasneje, prav tako govorimo počasneje pri razpravljanju o težjih tematikah. Na to, kako hitro govorec govori, vpliva več dejavnikov. Čas, ki ga ima na voljo, čustvena obarvanost tematike, veliko je odvisno tudi od razpoloženja in temperamenta govorečega (Toporišič 2004, 554). Osebni tempo in stvarni tempo razlikuje Mahnič (1959, 62). Kot zapiše, je osebni tempo odvisen od temperamenta govorečega, stvarnega pa določajo tehtnost in netehtnost naših izjav ter okoliščine, v katerih govorimo.

4.2.1.6 Barvanje zvočnega gradiva

Glasovnega barvanja se poslužujejo predvsem komercialni mediji, branje besedil bi tako bolj ustrezalo branju esejistike ali celo leposlovja kot branju informativnih besedil (Purdey v Lengar Verovnik 2012, 17).

»Stavčnofonetično barvanje zvočnega gradiva povedi (in povedi sploh) je posledica spremembe odzvočnega prostora v ustih. Najpogostejše je normalno barvanje takšno, ki ne vzbuja pozornosti.« (Toporišič 2004, 554) Poleg normalnega poznamo še negativno barvanje, to je na primer noslanje. Glasovno barvanje je odvisno od čeljusti ter oblike ustnic in lic. Glas se obarva tudi ob hripavosti, ob veliki jakosti, ob močni spremembi registra (Toporišič 2004, 554).

Gre za najtežje opredeljivo prozodično sredstvo, je izrazito individualno. »Z glasovnim barvanjem se razodevata stanje govornih organov in duševnost ...« (Toporišič 2000, 554). Čustva v glasu se sicer kažejo v gibanju osnovnega tona in nekaterih drugih akustičnih komponentah. Za nevtralno izjavo je značilna blago padajoča intonacija malega razpona. Ko izražamo strah in žalost, govorimo z nizkim registrom in majhnim intonacijskih razponom. Pri izražanju veselja je register visok. Največjo intenzivnost afekta dosežemo pri besu, ko soglasnike izgovarjamo napeto, z visokim registrom, povečano glasnostjo, pohitevanjem, nepričakovanimi premori, intonacija je skokovita, se dviga in spušča (Podbevšek v Žavbi Milojevič 2013, 655).

4.2.2 Uporaba nejezikovnih sredstev

Nejezikovna sredstva sicer ne sodijo h govorni prezentaciji, a sem jih v to poglavje uvrstila, ker menim, da mi bo le tako uspelo celostno analizirati voditeljev nastop pred kamero. Pri analizi voditeljeve govorne prezentacije sem bila namreč poleg na slišne značilnosti besedila ali besedilne fonetike pozorna tudi na nejezikovna sredstva. Govor pri analiziranih voditeljih vedno spremljata mimika in gestika, zato podpoglavje uporaba nejezikovnih sredstev umeščam pod poglavje govorne prezentacije.

Ne le, da voditelji v napovedih televizijskih besedil z interpretacijami, komentarji in opazkami kažejo svojo osebnost, z verbalnimi in vizualnimi poudarki, spremembo tona glasu in izraza na obrazu lahko nakažejo celo to, kakšna vrsta novinarskega besedila je na vrsti in kako naj ga gledalci reinterpreterirajo. Napovedi, odpovedi, medklici in komentarji torej predstavljajo svojo ideološko podobo sveta (Laban 2007a, 27–28). S tem se strinja tudi Lutharjeva (1998, 32), ki zapiše: »Najmanj očitna in najbolj implicitna tehnika ustvarjanja pomena s kramljajočim dialogom je kodiranje pomena z obrazno mimiko in glasom voditelja.« Nejezikovna sredstva imajo pri govoru veliko vlogo. To so mimika, gestika, drža telesa, slikovno gradivo. Bourdieu (2001, 28) pravi, da s pogledi, premolki, kretnjami, obrazno mimiko in premikanjem oči povemo ravno toliko kot z besedo. Prav tako z intonacijo in tudi na druge razne načine. Voditelj

ne more nadzorovati vsega, kar razkriva. Perovič in Šipek (1998, 172) pa trdita, da je pri voditeljih oddaj izjemnega pomena premikanje glave in rok. Z gibanjem telesa odsevamo čustveno stanje. Človeški obraz je prvotni indikator čustev, s čustvenimi izrazi pokažemo izrazitost čustev, največkrat gre za nezavedne premike (Gamble in Gamble 2002). Obrazna mimika je ogledalo naših misli (Calero 2005, 67). Zelo pomemben del gestike je gibanje rok, to so geste, ki jih ljudje najpogosteje uporabljamo. Močnejša ko so posameznikova čustva v trenutku govora, intenzivnejše so kretnje rok (Calero 2005, 77).

Pomemben je tudi voditeljev stik oči z objektivom kamere. Gledalci od voditelja pričakujejo naravno vedenje, in ne izumetničenega lika. To daje voditelju svobodo, da se ob določenih situacijah lahko tudi nasmehne. Kadar pogleda v drugo kamero ali na list papirja, mora oči premikati čim bolj naravno in ne prehitro. Ker je pred voditeljem list papirja, gledalci dopuščajo tudi pogled navzdol (Letica 2003, 331).

5 GRADIVO

Moje gradivo bodo televizijski posnetki šestih osrednjih informativnih oddaj na Planet TV. Vsakega voditelja bom spremljala po tri dni vsak teden vodenja. Izbrala bom dve oddaji z začetka tedna, torej pri vsakem voditelju ponedeljek in torek, kot protiutež pa še en dan s konca tedna, ko so vsebine v oddaji lahkotnejše. Voditeljico Jerco Zajc Šušteršič bom spremljala 19., 20. in 25. septembra 2016, voditelja Blaža Jarca pa 26. in 27. septembra ter 1. oktobra 2016.

5.1 Osrednja informativna oddaja Planet Danes

Osrednja televizijska informativna oddaja Planet Danes na Planet TV je oddaja, ki se predvaja v elitnem času, torej v zgodnjih večernih urah. Todd Gittlin (1994, 47–63) ta čas imenuje »prime time«, to je čas, ko je gledanost glede na raziskave največja, torej je tudi oglasni prostor najdražji. Posledično med posameznimi televizijskimi hišami potekajo pravi boji za gledalce, vsaka televizijska hiša za njihovo pritegnitev uporablja svoja sredstva.

Osrednja informativna oddaja, takrat imenovana le Danes, je svojo premiero doživela 5. novembra 2012 ob 18.40. To je dan, ko je svojo zgodovino začela pisati novoustanovljena televizija Planet TV. Ustanovila jo je hčerinska družba državnega Telekoma Slovenija TSmedia, bolj znana kot tista, ki izdaja vodilni slovenski digitalni medij Siol.net (TSmedia 2016). A je večinski delež kmalu dobila zasebna multinacionalka Antenna Group, grška družba z izkušnjami, ki je prišla v lastništvo, da bi televiziji pomagala do uspeha. Voditelji osrednje televizijske informativne oddaje so bili takrat štirje izkušeni novinarji in prepoznavni

televizijski obrazi, in sicer v parih – prvi par sta bila Jerca Zajc Šušteršič in Tomaž Bratož, drugi pa Živa Rogelj in Marko Potrč. Konec oktobra 2012 je koncept oddaje javnosti razložil takratni odgovorni urednik informativnega programa Rajko Gerič. »Osnovni koncept informativne oddaje temelji na kratkem, dinamičnem in atraktivnem podajanju novic. Danes bo informativna oddaja, v kateri bomo gledalcem posredovali kredibilne, preverjene in aktualne informacije ter jim omogočili, da sami ustvarjajo svoje mnenje. Naše osnovno vodilo pri tem je – hitro, sodobno in profesionalno.« (Žurnal24 2012) To je vizija, ki je veljala do 14. julija 2014, ko je odgovorni urednik oddaje Planet Danes postal Bojan Traven. Postavil je novo celostno in grafično podobo. Oddaja je dobila nov termin ob 19. uri in daljšo izvedbo, ne več polurne, ampak enurno. Dobila je tudi druge voditelje. Skupaj z Bojanom Travnom sta na Planet TV prišla Uroš Slak, nekdanji voditelj Trenj in Pogledov Slovenije, ter Mirko Mayer, nekdanji novinar Sveta na Kanalu A. Kot tretjo voditeljico je postavil mene. Pred tem sem delala kot novinarka v uredništvu informativne oddaje. »Delali bomo verodostojna, analitična in komentatorska poročila, za to pa potrebuješ močne voditelje, ki niso samo bralci novic, ampak predvsem novinarji. V studiu bodo tudi gostje, voditelji zato ne bodo samo povezovalci, ampak gostitelji, morali bodo opravljati tudi analize in podati komentarje,« je ob nastopu mandata novega direktorja informativnega programa povedal Traven (Delo 2014).

Spomladi 2015 je prišel tretji prenovitelj oddaje, dolgoletni direktor informativnega programa na POP TV, avtor formata komercialnih novic 24UR, Tomaž Perovič. Premiero je tretjič prenovljena oddaja doživela aprila 2015 in do danes še nekajkrat spremenila uro začetka predvajanja. Aprila 2015 je bila oddaja še dolga eno uro, od maja 2015 je osrednja informativna oddaja trajala le pol ure, ob 19.30 pa je bil termin rezerviran za Debatu, 20-minutno pogovorno rubriko znotraj oddaje Planet Danes. Sledila sta vreme in šport. Perovič je spremembe uvedel tudi pri voditeljih. Na voditeljsko mesto se je vrnila voditeljica Jerca Zajc Šušteršič, Uroš Slak je odšel na POP TV, Mirko Mayer je postal voditelj Debate, jaz pa sem oddajo vodila izmenjaje z Jerco Zajc Šušteršič. Tako je ostalo vse do aprila 2016, ko me je na voditeljskem mestu nadomestil Blaž Jarc, ki je na Planet TV prišel s Travnom in do nastopa vodenja oddaje delal kot novinar v uredništvu oddaje Planet Danes, izmenjaje pa je z Mirkom Mayerjem vodil tudi pogovorno rubriko Debatu. »Uveljavili bomo nov voditeljski pristop in se približali sodobnim trendom v podajanju novic. Namesto nizanja informacij bomo gledalca z bolj angažiranim in naravnim podajanjem postavili v samo središče zgodbe,« je spomladi 2016 ob zamenjavi voditeljev povedal že tretji direktor informativnega programa in športa na Planet TV Tomaž Perovič (Planet TV 2016a).

Travnova poročevalska ostrina se je takoj po prihodu Peroviča omilila, od pomladi 2015 so voditelji v napovedih stremeli k bolj sproščenemu pogovornemu slogu. Voditelj je pripovedovalec zgodb. »Voditelji niso bralci vesti, ampak persone, ki morajo skozi način pripovedovanja zgodb ugotoviti, da imajo do vsake zgodbe, ki jo objavimo, neki odnos.« (Perovič v Bratož 2016) Jeseni 2016, ko sem začela pisati magistrsko nalogo, je bila oddaja na sporedu vsak dan ob 19.15, trajala je 25 minut, skupaj z vremenom in športom se je zaključila ob 20. uri. Informativni blok je bil še krajši ob koncih tedna, ob sobotah je bila znotraj oddaje predvajana še rubrika Planet Zvezde, ob nedeljah pa pogovorna rubrika z Mirkom Mayerjem Debata. Osrednjo informativno oddajo Planet Danes sta izmenjaje vodila Jerca Zajc Šušteršič in Blaž Jarc, in sicer vsak po teden dni.

5.1.1 Voditelja Jerca Zajc Šušteršič in Blaž Jarc

Voditeljica Jerca Zajc Šušteršič je v ekipi informativne oddaje Planet Danes že vse od začetka. Ves čas tudi nastopa v vlogi voditeljice. Le v času, ko je bil direktor informativnega programa Bojan Traven, oddaje ni vodila, takrat je bila na porodniškem dopustu. Preden se je pridružila ekipi Planet TV, je dobrih deset let delala na RTV Slovenija. »Bila sem novinarka in voditeljica – vodila sem na primer osem dni na mesec, med tem pa sem delala prispevke in imela priložnost poskrbeti za projekt, na katerega sem še danes najbolj ponosna. Gre za Mednarodna obzorja, s katerimi sem se ukvarjala tri ali štiri mesece po deset, dvanajst ur na dan.« (Govori.se 2014) V času, ko zaključujem magistrsko nalogo, torej spomladi 2017, Jerca Zajc Šušteršič ostaja na mestu voditeljice informativne oddaje Planet Danes.

Blaž Jarc je bil, preden se je pridružil ekipi Planet TV, dolgoletni novinar Sveta na Kanalu A, tam je delal devet let, od tega je eno leto vodil tudi oddajo Svet Povečava, prav tako predvajano na Kanalu A. Na Planet TV je prišel skupaj z Bojanom Travnom poleti 2014 in slabi dve leti, do pomladi 2016, delal kot novinar v informativni oddaji, občasno je prevzel tudi funkcijo dnevnega urednika. Mirku Mayerju se je pridružil tudi pri vodenju pogovorne rubrike Debata znotraj informativne oddaje. Spomladi 2016 ga je takratni odgovorni urednik Tomaž Perovič postavil ob bok Jerci Zajc Šušteršič, postal je torej drugi voditelj informativne oddaje Planet Danes. Ko je konec leta 2016 vodstvo Planet TV odpustilo takratnega odgovornega urednika informativne oddaje Planet Danes Tomaža Peroviča, je priložnost dobil Blaž Jarc. Od januarja 2017 torej Blaž Jarc ni več voditelj, ampak odgovorni urednik informativne oddaje Planet Danes. »Blaž Jarc dobro pozna ustroj in delovanje naše televizije in bo tako lahko učinkovito pomagal pri nadaljnjem razvoju informativnega programa in krepitvi kredibilnosti naših

informativnih oddaj,« je ob nastopu njegove funkcije služba za odnose z javnostmi na Planet TV navedla v sporočilu za javnost (Svet24 2017).

6 ANALIZA

6.1 Analiza besedila

Danes se v novinarstvu, kot ugotavlja Kalin Golobova (2004, 708), ob sicer večinski rabi poročil kot jezikovno nezaznamovanih ubeseditvev pojavljajo tudi besedila, ki dogajanja ne povzemajo z očmi nepristranskega opazovalca, ampak vrednotijo, na primer s citati, s katerimi izražajo svoje stališče, sinopsise iz nezaznamovanih besedil spreminjajo v mnenjsko besedilo z uporabo aktualiziranega besedja, besedila dobivajo poteze komentarja, nezaznamovana sredstva se umikajo neknjižnim sredstvom in neologizmom, metaforam in drugim aktualizmom. Gre za rahljanje ločevalne norme med obema zvrstema po letu 1990, ki se pojavi kot logična posledica tržnega pritiska prodaje in demokratizacije občil.

Planet Danes na slovenski televizijski trg prinaša novost podajanja dnevnih informacij – v Planetu Danes ne podajamo le informacij, ampak gledalcem ponujamo globlji vpogled v dogajanje v Sloveniji in svetu. V informativni oddaji Planet Danes združujemo odmeve tistega dne, gledalci pa dobijo informacije, ki jih voditelj skupaj z gosti in novinarsko ekipo tudi analizira in komentira. V oddaji Planet Danes vsak zakaj dobi svoj zato. (Planet TV 2016a)

Tudi v analizirani osrednji informativni oddaji Planet Danes je opaziti, da se oba voditelja v napovedi poslužujeta subjektivnega komentiranja, ki ga vpletata v sicer informativne napovedi. Tega je več opaziti pri voditelju Blažu Jarču. Razloge za to gre pripisati dejstvu, ki ga, opirajoč se na trditve Kalin Golobove, opišem na začetku poglavja. Oddaja se predvaja in ustvarja na komercialni televiziji. V nadaljevanju navajam nekaj primerov komentiranja, ki sem jih prepoznala v besedilu Blaža Jarča.

Ste bili letos kaj na počitnicah? Vem, gorivo se draži. (Planet TV 2016e)

Povsem obkrožen je bil z varnostniki. Jasno. V neposredni bližini migrantskega kampa je govoril o reševanju begunske krize in humanitarnih prizadevanjih. (Planet TV 2016d)

Edvard Kadič pravi, da sta bila oba nastopa suverena, dodelana do potankosti. Seveda, Američani se na takšne debate pripravljajo mesece. (Planet TV 2016e)

V nadaljevanju bom v voditeljevi napovedi iskala sredstva, ki govorniku omogočajo, da lažje slika z besedami. Pozorna bom torej na sredstva, s katerimi govorec vrednoti in tvori svoj osebni slog. Zanimale me bodo slogovno-retorične figure. Trope in figure Korošec (1998) obravnava kot aktualizme, ki jih je v veliki meri mogoče najti tudi v analiziranih voditeljevih napovedih. Najpogostejše uporabljene so metafora, metonimija, sinekdoha (Osborn in Osborn 1994, 268). Kos (1994, 121) k najpogostejšim doda še komparacijo in personifikacijo. Po Kmeclu (1983, 98) imajo to nalogo še arhaizmi, neologizmi, tujke, žargonske besede, dialektizmi. Govorimo o časovno zaznamovanih besedah in jezikovnih sredstvih drugih funkcijskih in socialnih zvrsti, s katerimi želi pisec doseči neki stilni učinek besedila, zato takšno besedo ali besedno zvezo izbere. Vsa besedila, ki jih analiziram, so pisana v zbornem knjižnem jeziku. V njem ne najdem prevzetih besed, znanstvenih izrazov, časovno zaznamovanih besed. To gre verjetno pripisati uredniški politiki osrednje informativne oddaje Planet Danes, ki od voditelja pričakuje jasna besedila, razumljiva občinstvu. To je tudi cilj obeh voditeljev. Vsak termin bi lahko razumevanje besedila le otežil. V analiziranem besedilu najdem le dva narečno obarvana izraza ali dialektizma, in še to le pri voditelju Blažu Jarcu. S tem voditelj poživlja besedilo, uporabljen dialektizem je zagotovilo za pritegnitev gledalčeve pozornosti, za to pa si verjetno prizadeva vsak medij. Uporabljeni dialektizem je sinonim za zabavo, na takšen način je slogovni učinek besedila dosežen. Blaž Jarc uporabi dialektizma, vsem znana izraza, ki ju navajam spodaj.

*/.../ Oktoberfest tudi pri nas. V Žalcu. In prav ta trenutek se tam dogaja prava **čaga**. Res.*

*/.../ zaključek hmeljarske sezone, tako imenovani **hmeljarski likof**. (Planet TV 2016f)*

6.1.1 Tropi

Med analiziranimi besedili sem naletela na mnogo **metafor**, kjer zaradi neke podobnosti pomen prenesemo z enega predmeta na drugega (Trdina 1979, 27). Metafore so tudi sredstvo za izražanje posameznikove jezikovne ustvarjalnosti (Korošec 1998, 21).

Trdina (1979) natančneje definira različne oblike metafor: primero ali komparacijo, ukrasni pridevek, poosebitev ali personifikacijo ter stalne in avtorske fraze.

- **Primera ali komparacija** je do konca izpeljana metafora, najbolj preprosta primerjava enega predmeta z drugim. Spodaj navajam primer Blaža Jarca.

*Zaradi visokih temperatur morja so se namnožile **rebrače**. Videti so **kot miniaturne meduze**. (Planet TV 2016e)*

- **Personifikacija** je metafora, ki predmetom pripisuje človeške lastnosti, s tem predmeti pridobijo vrednost.

*A kljub temu **statistika pravi**, da smo Slovenci lani ogromno prepotovali.*

*Toda Clintonovo je ves čas **izdajal izraz na obrazu** ...*

***Zima se bliža.** /.../ **Liberalizacija cen**, ki velja od pomladi, v naše kraje **ni prinesla** opaznejših sprememb. (Planet TV 2016e)*

***Mafija vedno bolj potrebuje Slovenijo.** (Planet TV 2016f)*

*Svoje pa **je opravil** tudi **čas** v Slovenski vojski /.../ (Planet TV 2016b)*

- **Ukrasni pridevki** so besede, ki slikovito prikazujejo bistveno lastnost kakega predmeta (Trdina 1979, 29).

*Dame z **globokimi** dekolteji in **kratkimi** krili /.../ (Planet TV 2016f)*

- **Frazeme** Korošec (1998, 20) v poročevalskih besedilih označuje kot pogoste aktualizme, s katerimi avtor vrednoti, izraža stališče ali le poživlja besedilo.

*/.../, da bodo v primeru zastaranja **letele glave**. Sodniki so nemudoma **skočili v zrak**.*

*Začelo se je **politično trgovanje z glasovi**.*

*/.../ vozniki takšnih mopedov ne bodo **odprtih rok** sprejeli dodatnih stroškov /.../ (to zelo izrazito poudari tudi z rokami, jih premakne iz sklenjenega položaja narazen) (Planet TV 2016f)*

*Cerarjeva vlada se **kiti s tujim perjem**.*

***Kar se zgodi v Vegasu, ostane v Vegasu.** (Planet TV 2016d)*

Pri analizi napovedi voditeljice Jerce Zajc Šušteršič ugotovim, da kot sredstvo vplivanja na občinstvo najpogosteje uporablja prav frazeme. Za uporabo njenih frazemov bi si sposodila izraz puhlice, ki so pomembne, ker jih sprejemamo vsi, in to takoj (Bordieu 2001, 25). Po Kalin Golobovi (2007, 177) pa so lahko razumljivi frazemi stilna kategorija, s katerimi se avtorji navezujejo na gledalčev izkustveni svet in sprožajo čustveni odziv. Primere uporabe frazemov pri voditeljici navajam spodaj.

*/.../ **izgubili živce** ob različnih birokratskih postopkih in, **milo rečeno**, počasnosti državnega aparata /.../*

/.../ že jutri bo **na tnal**u minister za infrastrukturo /.../

/.../ prav slednji **ostaja trn v peti** Primorcem /.../

To pa še dodatno **dviguje pritisk** predstavnikom civilne fronte.

/.../ **sejejo strah** teroristi /.../

/.../ prvič se je tudi **posula s pepelom** in priznala /.../

/.../ **kujejo** nove **smele načrte** /.../ (Planet TV 2016b)

/.../ da se je Gašperšiču **zatresel stolček** /.../

Veliko hrupa za nič torej /.../

/.../ ne gre za **stran vrženi denar** /.../

A roko na srce – tržaška pročelja so bila /.../

/.../ bodo Križanke verjetno **pokale po šivih** /.../

/.../ se je **kot blisk** po vseh svetovnih medijih **razširila novica** /.../

/.../ Sanja in Adriana nocoj grdo **skočili v lase** /.../ (Planet TV 2016c)

/.../ da se Dodik igra z že **tlečim ognjem** /.../

/.../ se je preizkusilo tudi **na spolzkem terenu** /.../

/.../ je doslej trenerje menjal **kot po tekočem traku**.

/.../ je **imel** pri izbiri Luke Elsnerja vendarle **srečno roko**.

V napovedih obeh voditeljev najdem tudi rabo ogovornih frazemov in zaimkov v drugi osebi množine ter tudi glagolov v drugi osebi množine, ki jih novinarji uporabljajo, da ohranjajo stik z gledalci. S takšnim nagovarjanjem voditelj ustvarja občutek domačnosti, s tem zadrži gledalčevo pozornost (Laban 2007a, 91).

A ni ironično? Kmetijstvo propada, a hkrati vsak, ki da kaj na zdravo prehrano, želi imeti svoj vrt ali sadovnjak.

In veste, kaj? Otrok je zaradi izjemno hitrega posredovanja preživel.

Ste tudi vi med tistimi, ki so kupili novi Samsungov telefon galaxy note 7? /.../ Potem imamo dobro novico za vas.

Veste, kaj imajo skupnega Tomi Meglič, Bojan Križaj in Jasna Kuljaj? (Planet TV 2016f)

Si predstavljate, da bi se tik ob vašem kraju naselilo deset tisoč prebežnikov iz Sirije, Sudana in Afganistana?

Iz vseh koncev države so zbirali primere. In veste, kaj? (Planet TV 2016d)

Predstavljajte si, kako se potem počutijo popolni tujci.

Veste, kaj je karoši?

V Kidričevem so rekli DA novi valuti. Prav ste slišali. (Planet TV 2016b)

Po Kržišnikovi (1991, 90) so frazemi s svojo evalvativno konotacijo samoumevna, in ne kreativna sredstva, skupna avtorju in recipientu. »Izražajo subjektivno razmerje, ki je rezultat kolektivnega doživljanja pojavnosti, medtem ko je to razmerje pri ustvarjalni metafori ali metonimiji individualno subjektivno.« (prav tam)

Voditeljica Jerca Zajc Šušteršič uporablja bolj neavtorske, ustaljene metafore ali tako imenovane metaforične publicizme. To je izraz, ki ga v diplomski nalogi uporabi Gaja Červ (2006, 66) in definira metafore, ki so »izvorno lahko konceptualne ali frazemi, vendar so obenem specifične za poročevalstvo in zanje trdimo, da so po funkciji najbližje preostalim poročevalskim avtomatizmom« (prav tam). Poročevalske metafore štejemo med aktualizme, a z večkratno uporabo izgubljajo bistveno lastnost tega sredstva. Njihova raba se avtomatizira (Červ 2006, 61). Na tak način voditelji, konkretno tudi voditeljica Jerca Zajc Šušteršič, prevzemajo vlogo govorca v imenu javnosti in bolj ko ne samo informirajo o kolektivni interpretaciji dejstev. Jerca Zajc Šušteršič z uporabo metaforičnih publicizmov izreka kolektivno subjektivno, na drugi strani pa Blaž Jarc s tvorbo avtorskih, inovativnih metafor izreka avtorsko subjektivno. Na tak način kaže lastno vrednotenje. V primeru rabe metafor, ki so del frazeologije, se interpretacija naslovnika brez distance poistoveti z avtorjevo. Tako je zabrisana razlika med razpoznavnim in nerazpoznavnim avtorskim komentarjem. Pri ustvarjalnih metaforah pa naslovnik to razliko ozavešča in bolj avtomatično vzpostavlja distanco, možnosti za nehoteno identifikacijo je manj (Kržišnik 1991, 90). Spodaj je nekaj primerov uporabe metafor pri Blažu Jarcu.

*Ste bili letos kaj na počitnicah? /.../ Pot na lepše ni več tako poceni. /.../ Statistika pravi, da je na **dopust** lani odšlo /.../* (Planet TV 2016e)

Beneško laguno so preplavili protestniki. /.../ V mesto z več stoletji starimi zvoniki /.../ (Planet TV 2016d)

*/.../ žensko prevlado uravnotežilo **pet moških**. Na veliki oder Las Vegasa se vračajo – **ne več dečki** – Backstreet Boys. (Planet TV 2016d)*

6.1.2 Figure

Figure dajejo besedam samosvojo obliko, svežino, učinkovitost, lepoto, ostrino misli in govorniško moč (Trdina 1979, 38). Med najpogostejše sodijo ponavljanje ali iteracija, retorična vprašanja, stopnjevanje ali klimaks ter pretiravanje ali hiperbola.

- Za **ponavljanje ali iteracijo (anafora, epifora, anadiploza, epanalepsis)** določene besede ali besedne skupine se avtor odloči, ko jo želi posebej izpostaviti in na tak način vzbuditi pozornost (Trdina 1979, 42). Kmecl (1983, 128) celo trdi, da se avtor za ponavljanje besede odloči v trenutku čustvene vznburjenosti, ko želi pri občinstvu doseči učinek na čustveni ravni.

EPIFORA: ponavljanje na koncu zaporednih stavkov

*In tam nastopajo in igrajo vsa **velika imena**. Morda že nekoliko pozabljena, **a velika**.*

*Vsak jedilni list, ki ga primete v roke, ima kakšen napačen prevod. Na Hrvaškem denimo lahko naročite **limonado iz jagod in malin. Limonado**. (Planet TV 2016e)*

ANADIPOLOZA je ponovitev na koncu prvega in na začetku drugega stavka.

*Ob njem sedi naš minister, na njegovi desni pa sedijo **dame** iz naše delegacije. **Dame** z globokimi dekolteji in kratkimi krili. Ne pozabite, gre za obisk Združenih arabskih emiratov. (Planet TV 2016d)*

*/.../ povsem banalno **referendumsko vprašanje**. **Vprašanje** o prazniku, dnevu Republike Srbske. (Planet TV 2016d)*

ANAFORA: ponavljanje na začetku zaporednih stavkov, tudi stopnjevanje.

*Ivan Vogrin vseskozi zatrjuje, **da** so za krizo v podjetju krivi sindikalisti. **Da** so bile v času njegovega vodenja /.../ (Planet TV 2016d)*

ZAMOLK ali APOSIOFEZA

*No, na koncu pa je tako ali tako najpomembnejši izkupiček. In ta je bil po zagotovilih z ministrstva izvrsten. **Torej če ni zmotilo Arabcev** /.../ (Planet TV 2016d)*

- **Retorično vprašanje** v besedilu omogoči, da se gledalec sam vključi v dogajanje, aktivno razmišlja o obravnavani tematiki. Z retoričnim vprašanjem avtor prepričuje naslovnika, da si odgovor zamisli in si s tem zadevo, situacijo bolj živahno predstavlja (Kmecl 1983, 126).

*Drnovškovi vladi so leta 1997 očitali, da je neuskklajena, zaposlena s notranjimi spori in zapleti ter nesposobna v realnem času predlagati rešitve. **Zveni znano?** (Planet TV 2016e)*

Tako v besedilu Blaža Jarca kot Jerce Zajc Šušteršič pogosto zaznam retorična vprašanja. Zaradi tega, pravi Blaž Jarc (2017), da se človek vpraša, zakaj je nekaj pomembno. Ne samo, kaj, kje, kdaj. »Pri zakaj se vprašanja ponujajo sama od sebe.« (Jarc 2017)

V nadaljevanju navajam primere retorične figure, ki spominjajo na retorično vprašanje. To ni, ker vprašanju sledi odgovor. So pa stavčne figure postavljene z namenom, da pri gledalcu zagotovo pritegnejo in obdržijo pozornost. Prvi primer prikaže napoved Blaža Jarca, drugi pa napoved Jerce Zajc Šušteršič.

***Kako lahko se je smejati našim južnim sosedom, kajne? No, kako pa je pri nas? Ste že naleteli na kakšne neposrečene prevode? Najdemo jih povsod.** (Planet TV 2016e)*

***Kako zanimiva je lahko nogometna tekma, ki traja kar pol dneva, njen izid pa je vnaprej znan? Niti najmanj.** (Planet TV 2016c)*

- **Stopnjevanje ali klimaks** je po Kmeclu (1983, 128) najbolj racionalna figura, ki gre najdlje od čustvenih pobud. To je ena od figur, ki jo voditelj uporablja, ko izraža mnenje, problem ali prednost, ki jo želi izpostaviti.

*Postati kmet **ni** preprosta stvar. **Niti najmanj.** (Planet TV 2016e)*

*To je **dober posel za hmeljarje, dober posel za državo, posledično dober posel za nas.***

*In prav ta trenutek se tam dogaja **prava čaga. Res.** (Planet TV 2016f)*

V napovedih Blaža Jarca je opaziti tudi stopnjevanje skozi več napovedi. Da bi res poudaril, za kakšen absurd gre, ponavlja isti stavek na začetku in koncu teme o mopedih, ki vsebuje več napovedi. Primer spodaj.

*Si lahko predstavljate, da je vlado Mira Cerarja ob vstopu v drugo polovico mandata razdelilo preprosto vprašanje, registrirati mopede ali ne? /.../ **Še enkrat, govorimo o mopedih.** Ne o velikih družbenih spremembah. /.../ **Še enkrat, govorimo o mopedih.** Je torej sploh možno, da tako neenotna koalicija sprejme kakšno resno strukturno reformo?* (Planet TV 2016d)

Najbolj očitno stopnjevanje Jerce Zajc Šušteršič pa je zapisano v nadaljevanju.

*/.../ ne smejo se **ne izobraževati niti delati** /.../ Zagotovo **prav nič človeško, prav nič evropsko.***

***Nove volitve, nov poraz** za Angelo Merkel.* (Planet TV 2016b)

6.2 Analiza voditeljeve govorne prezentacije

Voditeljevo govorno prezentacijo sem analizirala s pomočjo posnetkov, imela pa sem tudi dostop do pisne predloge, ki jo voditelja bereta. Ob primerjavi posnetkov in besedil sem ugotovila tudi to, da zapisano besedilo občasno sproti spreminjata, prilagajata. Predvidevam, da gre za stanje trenutnega navdiha in dolgoletnih izkušenj, ki navadno privedejo do tega, da voditelj dopušča več spontanosti tudi med oddajo v živo.

Znotraj besedilne fonetike bom analizirala premore, poudarke, stavčno intonacijo, register, hitrost govora in barvanje zvočnega gradiva pri obeh voditeljih. Analizo govorne prezentacije obeh voditeljev bom izvedla s pomočjo prilagojene fonemske transkripcije (Lengar Verovnik 2012, 51). Govorjeno besedilo bom členila s signali, tipičnimi za pisna besedila, torej bom uporabila velike začetnice na začetku enot in tudi vmesna ter končna skladenjska ločila.

V transkripciji bom označila vse, kar želim analizirati, to so premori, poudarki, končni intonacijski toni nekaterih segmentov, hitrejši oziroma počasnejši govor in register. Za kratek, a opazen premor na mestu, kjer ni pričakovan, bom uporabila oznako (.), za premor, ki je še opaznejši, oznako (..), še daljši, izrazit premor pa bom označila z (...). Ob koncu posameznih intonacijskih enot in kdaj tudi vmes, intonacijski potek govora namreč ni bil vedno skladen z ločili, sem za označevanje relativno višjega, relativno nižjega in srednjega (ničelnega) tona uporabila oznake: ↑, ↓, →. Hitreje govorjene izseke besedila sem zapisovala med znamenji > <, počasneje govorjene pa med znamenji < >. Dvig ali spust relativne višine govore bom v besedilu označila višje oziroma nižje od sobesedila. Poudarjene zloge v stavku pa bom označila s polkrepkim tiskom.

6.2.1 Besedilna fonetika

6.2.1.1 Analiza premorov

a) JERCA ZAJC ŠUŠTERŠIČ (oddaje 19., 20. in 25. 9.2016)

- LOGIČNI PREMORI

Skladno z definicijo o premorih (Verovnik 2003, 25), ki pravi, da so med posameznimi enotami besedila premori najdaljši, na primer med naslovom ali nagovorom in preostalim besedilom, Jerca Zajc Šušteršič pravilno vstavi premor med odstavkoma, v televizijskem jeziku med prvim delom napovedi in masko, torej besedilom, ki je pokrito s sliko. Zgled navajam spodaj.

➤ */.../, ampak žal z razmerami v naši vojski. (..)*

Maska: Ta namreč vrača v uporabo več kot /.../ (Planet TV 2016b)

Logičen je tudi kratek premor pred veznikom in pred sklepno mislijo napovedi, ko želi voditeljica s premorom poudariti povedano. Zgled spodaj.

➤ *Po več mesecev, (.) celo let čepijo v azilnem domu (.) in zgolj čakajo. (..) Zagotovo prav nič človeško, (.) prav nič evropsko. (Planet TV 2016b)*

Tudi naslednji primer prikazuje logični poudarek. Voditeljica premor naredi pred poudarjenim delom (jedrom) povedi, kar lahko pritegne gledalčevo pozornost (zgled spodaj). S tem še bolj poudari najpomembnejšo informacijo v povedi.

➤ *V strelskem obračunu, v katerem sta bila ranjena (..) dva policista.*

➤ */.../ se je tudi posula s pepelom in priznala, da bi se morala na begunsko krizo predvsem državljane (..) bolje pripraviti. (Planet TV 2016b)*

Spodaj navajam še primera logičnega, pričakovanega premora pred dobesednim navedkom in po njem. Naj pojasnim, da voditelja v napovedi navadno ne pišeta premega govora v pravilni obliki, torej z dvopičjem in narekovajem, ga pa navadno pravilno izgovorita. To prikazuje spodnji primer, kjer so premori označeni pred dobesednim navedkom in po njem, čeprav ga od spremnega stavka loči le vejica.

➤ */.../ je le ena od domislic sedme sile, Matjaž Kek pa pravi, (..) to je res velika zmaga. (Planet TV 2016b)*

- */.../ (..) Jose Mourinho po treh zaporednih porazih niti približno ni deležen takšne medijske (.) gonje, kot jo slovenski novinarji uprizarjajo proti meni, (..) med drugim pravi Katanec. (Planet TV 2016b)*

- PREMORI OB MENJAVI KAMERE

Premori ob menjavi kamere so pričakovani, gre namreč za premik telesa, zasuk, kar vsekakor vzame nekaj sekund. Kot pokaže spodnji primer, voditeljica naredi daljši premor, ko pogleda iz kamere 1 v kamero 2.

- *K1/.../ ostaja trn v peti Primorcem (..)*

K2 Še toliko bolj, ker kaže, da so bila /.../ (Planet TV 2016b)

Naslednji primer prikaže menjavo treh kamer v eni povedi (K6, K2, K1). Pri vsaki menjavi naredi daljši premor.

- *K1 /.../ kaj je karoši? (..)*

K6 /.../ smrt na delovnem mestu – (..)

K2 zaradi zasvojenosti z delom, izgorelosti oziroma preprosto preveč dela vsako leto namreč umre deset tisoč Japoncev.

V nadaljevanju bom navedla primer, ki ne prikaže le pričakovanih in logičnih premorov ob menjavi kamere, ampak je hkrati tudi primer zaznamovanja prehoda med dvema načinoma govora. Daljši premor voditeljica naredi na prehodu med začetkom napovedi in prehodom na masko, to je s sliko pokriti del napovedi. Začetek napovedi govori na pamet, saj govori v kamero 6, kjer ni bobna. Potem ko pogleda v kamero 2, začne besedilo brati. Do takšnih premorov pride vedno, kjer se menjata kameri, kjer boben je in kjer ga ni.

- *K6 Ja, begunci in pa teroristi (..) –*

K2 s tema dvema, trenutno morda največjima izzivoma sodobnega časa /.../ (Planet TV 2016c)

- *K6 Vojna na Hrvaškem se je končala pred 16-imi leti, a rane še zdaleč niso zaceljene. (...)*

K2 10 let od aretacije se je tako danes vendarle začelo sojenje 61-letnemu /.../ (Planet TV 2016b)

- *K6 Zdaj pa o zanimivem konjičku ljubljanskega župana Zorana Jankovića. (..)*

K2 Ta v svojem slogu Ljubljančanom deli pluse in minuse. (Planet TV 2016č)

- *K6 /.../ glamurozno in zelo svečano.*

K2 (...) Podelili so namreč znamenite grammyje /.../ (Planet TV 2016b)

• SUPERPREMORI ALI PREMORI VPLIVANJA

Pri superpremorih gre za količino premorov v eni povedi. Ko znotraj ene povedi naštejemo dva ali več, to imenujemo superpremore. Voditeljica superpremore uporablja, kadar želi kakšen del povedi še posebej izpostaviti. Navadno pred tem naredi daljši premor. Superpremore so sredstvo, s katerim želi voditeljica vplivati na občinstvo, navadno za pritegnitev njihove pozornosti.

Med najbolj izstopajočimi superpremore, ki sem jih opazila pri analizi, so štiri dolgi premori znotraj ene povedi. Besedilo govori o smrti mladega voznika, v spodnjem primeru superpremore uporablja za vzbujanje občutka dramatičnosti.

- */.../ je jutraj zaradi vožnje v napačno smer (..) umrl 27-letnik (..), povzročitelj nesreče (..) /.../ v katero je mladenič trčil z veliko hitrostjo (..), sta poškodovana. (Planet TV 2016č)*

Naslednji zgled prikazuje postavljanje superpremorov kot sredstvo za izrazito interpretacijo besedila. Tudi tokrat želi voditeljica s pretiranim postavljanjem premorov vplivati na občinstvo.

- */.../ kakšna bo njihova usoda (..), ali bodo pri nas (.) sploh lahko ostali. (Planet TV 2016b)*
- */.../ spornim nameram o reorganizaciji, (..) drobljenju (.) in razprodaji (..) našega edinega (.) okna v svet. (Planet TV 2016b)*

Opazila sem tudi, da voditeljica superpremore vstavi pred tistim delom stavka, ki ga želi poudariti in je to tudi pravilno. To je del povedi, kjer govori o ministru Gašperšiču. Takoj po

imenu ministra naredi še en premor. Premora pred imenom ministra in po njem tako nakazujeta jedro povedi.

- */.../, ki bo prevzela finance, =že jutri pa bo na tialu (..) minister za infrastrukturo (.) Peter Gašperšič. (Planet TV 2016b)*

Med analizo sem našla celo dva premora znotraj enega stavka. V spodnjem primeru sta verjetno tako postavljena, ker voditeljica govori o vsebini, ki je dramatična že sama po sebi, postavljanje večjega števila premorov pa dramatičnost še poveča.

- */.../ so k nam prišli na podlagi evropskega sporazuma o prerazporeditvi bremen med državami članicami, (..) zdaj pa so tu (.) brez vsake informacije o svojem statusu /.../ (Planet TV 2016b)*

Torej ne le za vzbujanje dramatičnosti pri resnejših temah, superpremore so pri voditeljici nekaj povsem običajnega tudi pri lahkotnejših temah. Pri analizi govorne prezentacije voditeljice namreč ugotovim, da večinoma izraziteje interpretira lahkotnejša besedila. Posledično postavlja tudi več premorov. To pokaže zgled spodaj.

- */.../ če niste povsem prepričani – (..) govorimo po potniških sedežih v vlakih in avtobusih (..) oziroma o njihovi čistoči. (..) No, mi smo se pozanimali (..) in odkrili sledeče: /.../ (Planet TV 2016b)*

Superpremore vstavi tudi tam, kjer, kot je razbrati iz spodnjega primera, nagovarja gledalce.

- *V Kidričevem so rekli JA: (..) novi valuti. (..) Prav ste slišali, (..) v občini že v oktobru /.../ (Planet TV 2016b)*

• ODSOTNOST PREMOROV

Pri voditeljici je značilna odsotnost premorov, ko je v oddaji na vrsti vsebinski del, kjer zaporedno bere same vesti. Takrat premore načeloma izpušča. Premora ne naredi pred vrinjenim stavkom, niti pred podrednim veznikom, kar bi bilo pravilno ali vsaj pričakovano.

- *Na bencinski črpalki sta se, =**kot** je znano, =**sprla** domačina /.../*
- */.../ mlajši odšel domov po pištolo, =**za** katero je sicer imel dovoljenje /.../*
- */.../ kalašnikovk jugoslovanske izdelave, =**ki** jih bo razdelila vojakom za urjenje. Razlog za to je (..) znan. (Planet TV 2016b)*

Za vejico ne naredi premora, čeprav bi bilo logično narediti kratkega.

- /.../ ki bo prevzela finance, =**že** jutri pa bo na tialu (..) minister za infrastrukturo (.)
Peter Gašperšič. (Planet TV 2016b)

- SUPERPREMORI IN ODSOTNOST PREMOROV V ENI POVEDI

Pri analizi govorne prezentacije Jerce Zajc Šušteršič sem opazila še eno posebnost. V eni povedi zaznam kopičenje premorov in tudi odsotnost teh, na primer po koncu povedi in pred začetkom nove. To lahko povežem z vsebino, o kateri govori. V delu povedi, kjer navaja le dejstva, kako se je kaj zgodilo, premore izpušča. Pri prezentaciji besedila, kjer govori o tem, kako se je kaj zgodilo, začne premore kopičiti. Torej lahko prisotnost premorov povežem s čustvi, ki jih povedana vsebina pri voditeljici vzbudi, odsotnost premorov pa z odsotnostjo čustev.

- /.../ se normalno vključiti v družbo. =**Takšno** je sporočilo beguncev, =**ki** pri nas, nekateri tudi po več kot leto dni (.) čakajo na prvi dokument o tem, kakšna bo njihova usoda, (..) ali bodo pri nas (.) sploh lahko ostali.
- Predstavljajte si, =**kako** se potem počutijo popolni tujci. Številni med tistimi, =**ki** so danes protestirali, so k nam prišli na podlagi evropskega sporazuma o prerasporeditvi bremen med državami članicami (..) zdaj pa so tu /.../ ne smejo se ne izobraževati (.) niti delati (..), čeprav si to zaslužijo.(...) (Planet TV 2016b)

b) BLAŽ JARC (oddaje 26., 27. 9. in 1. 10. 2016)

- LOGIČNI PREMORI

Na začetku oddaje dela dolge premore po vsakem stavku, ki se konča z vejico ali s piko. Gre za pravilno vstavljene in tudi pričakovane logične premore, le nekoliko dolgi so, sploh premori, postavljeni po vejici. Predvidevam, da gre za željo čim bolj jasno interpretirati napisano besedilo. Zgled je spodaj.

- Pozabite na resne reforme zdravstva, pokojninskega sistema, šolstva. (..) Začelo se je politično trgovanje z glasovi, (..) čeprav je do volitev še skoraj dve leti. (..) (Planet TV 2016d)

Pravilno, prav tako pričakovano in logično, postavi, kot pokaže primer spodaj, tudi kratek premor pred veznikom in.

- */.../ gospodarijo s povprečno 5,6 hektarja gozda (.) in redijo šest glav živine.*

Zelo drobi stavke. Med kratkimi stavki, ki jih med seboj ločuje s končnim ločilom piko, so tudi pravilno vstavljeni premori.

- */.../ da imamo Oktoberfest tudi pri nas. (.) V Žalcu. (.) In prav ta trenutek se tam dogaja čaga. (.) Res. (.)* (Planet TV 2016f)
- *A razočaral ni nihče od njiju. (.) Kdo je najbolj prepričal? (.) Kdo največ lagal? (.) Razkriva Maja Šmitek.* (Planet TV 2016e)
- *Torej. (..) En kup zapletov in birokracije. (..) Kaj je torej dejanski razlog za ta zakon? (..) Varnost? (..) Težko, (..) /.../* (Planet TV 2016d)

- SUPERPREMORI ali PREMORI VPLIVANJA

Tudi pri Blažu Jarcu opazim nekaj superpremorov, torej kopičenje vsaj dveh premorov znotraj ene povedi ali celo stavka. To se sicer pri njem zgodi zelo redko. Postavi jih, ker želi povedano izpostaviti. Spodaj je nekaj primerov, ki sem jih našla pri analizi njegove govorne prezentacije.

- *Nekaj je gotovo. (..) Pred Bosno (..) še ni svetle prihodnosti.*
- *Gorivo se draži. (..) Ja, (.) spet. (..)*
- *Na veliki oder Vegasa se namreč vračajo (...)* – ne več dečki (znajuje tudi z glavo, da še bolj poudari) (..) – Backstreet Boys.
- *Še enkrat. (..) Govorimo o mopedih. Ne o velikih družbenih spremembah. (..)* (Planet TV 2016d)

6.2.1.2 Analiza poudarkov

a) JERCA ZAJC ŠUŠTERŠIČ (19., 20. in 26. 9. 2016)

Teorija govori, da je v vsakem skladenjskem segmentu praviloma največ en poudarek, in to na pomenskem težišču (Toporišič 2004, 541). Pri voditeljici je analiza pokazala, da je poudarkov kdaj več tudi v istem skladenjskem segmentu. Z analizo poudarkov sem imela pri njej tudi največ dela. Poudarke sem razdelila v različne kategorije, ki jih definiram spodaj in ilustriram še s primeri.

- NELOGIČNI POUDARKI

To so nelogični jakostni poudarki. Voditeljica večkrat poudarja besede, ki niso v pomenskem težišču. Na govorcu sloni odločitev, kako izrazito bo poudarjal posamezna skladenjska ali sobesedilna težišča. Če na primer postavi poudarek na prvine, ki ni v težišču, lahko občinstvo to dojame kot nesmiseln, nelogični poudarek. Takšno poudarjanje vpliva na zvočno podobo cele povedi, zato je težko določiti tudi tip intonacije.

V nadaljevanju bom navedla nekaj primerov poudarkov, ki sem jih definirala kot nelogične. Po obrazložitvi, zakaj, bom navedla še zgled v poševnem tisku.

Prvi primer nelogičnega poudarka zaznam v povedi, kjer voditeljica na začetku povedi pretirano poudari izgovor črke v, ki se spremeni v u. Čeprav to sploh ni del povedi, ki bi moral biti poudarjen.

- *Uuu Sloveniji **u**usako leto za posledicami bolezni srca in ožilja prezgodaj umre skoraj sedem tisoč ljudi /.../ (Planet TV 2016č)*

Naslednji primer prikazuje poudarek, ki ni v pomenskem težišču. Nelogično je poudarjen glagol biti. Edina razlaga, ki jo tu najdem, je, da voditeljica poudarek postavi nepremišljeno, ker ne razmišlja o besedilu, temu bi lahko rekla spodrsljaj pri interpretaciji.

- *Ameriška policija **je** prišla domnevnega strelca.*

Voditeljica kdaj nelogično poudari tudi veznik, kar prikazuje spodnji primer. Veznikov se navadno ne poudarja, razen če bi šlo za sobesedilno utemeljen poudarek – tukaj seveda ne.

- *Bolezni srca **in** ožilja so najpogostejši vzrok za smrt tako pri nas kot po svetu /.../ Bolezni seveda ne moremo izbirati, prizadene lahko prav vsakega izmed nas. (Planet TV 2016č)*

Navajam še primer, kjer voditeljica namesto samostalnika poudari veznik. To prikazuje zgled spodaj.

- *Dinamovci so bili na zelenici videti **kot** rekreativci /.../ (Planet TV 2016b)*

V nadaljevanju navajam še nekaj primerov nelogičnega poudarjanja. Na prvi pogled bi sicer lahko te primere uvrstili med superpoudarke, ki jih definiram spodaj, a ker voditeljica poudarja povsem nesmiselne dele povedi – namesto jedra povedi poudari izhodišče, kar je v nasprotju z načeli členitve po aktualnosti in s tem povezanim poudarjanjem – spodnje primere uvrstim med

nelogične. Postavljanje takšnih nelogičnih poudarkov lahko povežem le z nepremišljenostjo ali nezbranostjo med interpretacijo besedila.

V naslednjem zgledu voditeljica glavnino poudarkov postavi v odvisnem stavku, jedra ne poudari. Nova informacija je, da novice prihajajo z vsega sveta.

- *Obsodbe napada, za katerega sicer Rusi **trdijo**, da je šlo v resnici za nesrečo in da je konvoj zajel požar, prihajajo z vsega sveta.* (Planet TV 2016c)

Tudi naslednja zgleda prikazujeta, kako jedro, ki je za gledalca nova informacija, ostane nepoudarjeno.

- *In od takrat do **danes** je našo državo prečkalo okoli pol milijona ljudi* (to je nova informacija, a ni poudarjena), *od tega približno polovica žensk in otrok.*
- *Ajdovščina od včeraj ni več **najbolj** miren kraj zahodne Slovenije.* (poudarjena bi morala biti nikalnica »ni več«, ki je jedro stavka) (Planet TV 2016b)

• ODSOTNOST POUDARKOV

Pri vesteh, ki si v informativni oddaji sledijo druga za drugo, poudarki pri voditeljici niso tako izraziti kot pri napovedih prispevkov, postavlja jih bolj enakomerno. To lahko utemeljim z definicijo vesti, ki je »najbolj šablonizirana in avtomatizirana oblika novinarskega sporočanja, preprosto strukturirana in upovedena v preprosti, enodelni shemi. Jezik je stvaren in jedrat, avtor vesti v tekstu ni prisoten, njegova drža je nevtralna« (Košir 1988, 72). Govorec ima pri pisanju besedila za vest v glavi vodilo, odgovarja le na štiri temeljna novinarska vprašanja: KJE JE BILO, KDAJ SE JE ZGODILO, KAJ SE JE ZGODILO, KDO SO BILI NOSILCI. Na tak način vest obvešča, da je dogodek bil in odgovarja le na naslovnikova vprašanja, ki sprašujejo po identifikacijskih znakih dogodka. Naslovnik torej od vesti niti ne pričakuje razglabljanja, iskanja vzrokov, napovedovanja posledic, zadovolji se s površinskim prikazom (Košir 1988, 71).

Ker voditeljica pri vesteh ne želi vzbujati dramatičnosti, se ne opredeljuje do vsebine, je tudi manj poudarkov, s katerimi vzpostavlja stanje dramatičnosti. V nadaljevanju navajam vest, kjer v treh povedih naredi le dva izrazitejša poudarka.

- *V New Yorku prav zdaj poteka izredno zasedanje Varnostnega sveta Združenih narodov zaradi sirske ofenzive na mesto Alep. Od tega so sicer ostale le ruševine, a v napadenem vzhodnem delu mesta, ki velja za trdnjavo upornikov, še vedno živi četrtr milijona civilistov. Brez kakršnekoli pomoči, hrane, elektrike, zdaj tudi brez vode, nanje pa vse od petka neprestano padajo bombe, ubitih je bilo vsaj 50 civilistov. (Planet TV 2016č)*

• SUPERPOUDARKI

Poudarki se lahko realizirajo na jedrnih prvinah vsakega posameznega skladenjskega segmenta, navadno na posameznih stavčnih členih, a mora biti relativno najmočnejše poudarjena tista prvina, ki je v jedru členitve po aktualnosti glede na celoto povedi. Jedro je jakostno poudarjeno, zato mu lahko rečemo tudi jakostno težišče (Huber 1982, 25). Pri analizi poudarkov sem bila pozorna zlasti na te najizrazitejše poudarke. Ker je bilo pri voditeljici skoraj vedno zaznati več kot en poudarek znotraj enega skladenjskega segmenta in je poudarke kopičila ves čas, sem takšne poudarke poimenovala superpoudarki. Pri postavljanju tolikšnega števila poudarkov gledalec težko razbere, kaj je glede na členitev po aktualnosti jedro celotne povedi.

Zdi se, da poudarke kopiči znotraj enega skladenjskega segmenta, ker želi besedilo čim bolj interpretirati in ga s tem gledalcu predstaviti na čim bolj jasen način, a lahko pretirana interpretacija pri občinstvu doseže ravno nasprotni učinek. To trdi tudi Toporišič (1982, 541–542), ki pravi, da na istem segmentu lahko poudarimo več mest, a če je poudarkov preveč, lahko postane poved za naslovnika pretežka.

Lahko pa kopičenje poudarkov pripišem tudi tematiki, o kateri poroča. Opaziti je namreč, da več poudarkov postavlja v povedih, kjer jo tematika čustveno vzburja, denimo ko poroča o smrti, kadar je zgrožena nad dejanji politikov itd. Za komercialni medij je bolj značilno in je razvidno tudi iz moje analize, da se poudarki ne pojavljajo samo glede na pomensko težišče, temveč so v večji meri del bralčevega razmerja do povedanega.

Spodaj navajam nekaj zgledov superpoudarkov, ki sem jih našla pri voditeljici.

- */.../ so bila zakulisna kupčkanja med strankami koalicije uspešna in bo minister Gašperšič ostal na položaju. To pa še dodatno dviguje pritisk predstavnikom civilne fronte Vstala Primorska – vstani Slovenija. Skoraj tri mesece je minilo od upora v Luki Koper, pa ne Gašperšič ne premier Cerar nista naredila prav nič /.../*

- *Smo samo ljudje, živeti želimo **u** miru in se normalno vključiti v družbo. Takšno je sporočilo beguncev, ki pri nas, nekateri tudi po več kot leto dni čakajo na prvi dokument o tem, kakšna bo njihova usoda.*
- *Žal tudi danes ne gre brez tragične novice: tokrat je vzrok zanjo delovna nesreča znanega zamejskega vinarja Joška Colje. (Planet TV 2016b)*
- *A verjetno se strinjate, nikakor ne gre za stran vrženi denar: varnost državljanov je na prvem mestu. (Planet TV 2016c)*

Resda je govorec tisti, tako Kaluža (1982, 23), ki poudari, kar se mu zdi vsebinsko pomembnejše in ga vznemirja, vendar po njegovem mnenju to velja le za govorca, ki neposredno govorno ubeseduje kako sporočilo. To pa ne drži pri govornem uresničevanju ubesedenega sporočila (prav tam), in to voditeljeva napoved osrednje informativne oddaje Planet Danes je.

b) BLAŽ JARC (oddaje 26., 27. 9. in 1. 10. 2016)

Blaž Jarc se pri postavljanju poudarkov drži pravila po Toporišču (2004, 541) in v vsakem skladenjskem segmentu praviloma postavi največ en poudarek, in to na pomenskem težišču. Pri njem najdem le malo nelogičnih, jakostnih poudarkov, še manj pa kopičenja poudarkov ali superpoudarkov.

• LOGIČNI POUDARKI

Kot logične poudarke sem definirala tiste, kjer znotraj enega skladenjskega segmenta voditelj postavi le en poudarek. Takih primerov je pri analizi poudarkov pri Blažu Jarcu opaziti največ.

- *Ja, v Sloveniji naredimo vse, da tudi najpreprostejše stvari postanejo **drage** in zapletene.*
- *Pa vlada **ve**, koliko denarja bodo s tem dobili v proračun? **Ne**. Ker evidence mopedov **ni**.*
- *Torej. En **kup** zapletov in birokracije. Kaj je torej dejanski razlog za ta zakon? **Varnost**?* (Planet TV 2016d)

Tudi pri analizi poudarkov voditelja so me zanimale predvsem najizraziteje poudarjene prvine, po pravilu mora biti to jedro členitve po aktualnosti. Poudarkov znotraj ene povedi je sicer

vedno več. Naslednji zgled prikazuje poved z več poudarki in stavčno inverzijo ali obrnjenim zaporedjem. Kljub stavčni inverziji voditelj pravilno poudari jedro.

- *Stavka se je začela v Lenartu, v podjetju Lentherm, kjer se nekdanji poslanec Ivan Vogrin še kar oklepa direktorskega stolčka.* (Planet TV 2016d)

Tudi v naslednji povedi je poudarkov več, vsi so popolnoma logično postavljeni, a je zadnji najizrazitejši, kar je pravilno, gre namreč za jedro členitve po aktualnosti.

- *V petem krogu neformalnih glasovanj v Varnostnem svetu je zasedel četrto mesto.* (nova informacija je četrto mesto, torej mora biti najizraziteje poudarjena) (Planet TV 2016d)

• NELOGIČNI POUDARKI

Jakostnih poudarkov, postavljenih nelogično, je pri voditelju malo. Za tistih nekaj, ki sem jih našla med analizo, menim, da jih je postavil v trenutku nepremišljenosti, o pravilni prezentaciji besedila verjetno v tistem trenutku ni razmišljal.

Spodnji primer prikazuje nelogičen jakostni poudarek. Poudarjen bi moral biti levi ujemalni prilastek »vaš«.

- *Kakšen bo vaš strošek, pa je popolnoma jasno.* (Planet TV 2016d)

V nekaj primerih, kot je razvidno spodaj, voditelj poudari tudi napačni zlog.

- */.../ je njegova SDS vložila interpelacijo.* (Planet TV 2016e)
- *Ta oblika raka je namreč ozdravljiva.* (Planet TV 2016f)

Primer nelogičnih poudarkov so tudi spodnji zgledi, kjer poudarka ni na pomenskem težišču.

- *Mafija vedno bolj potrebuje Slovenijo.* (Planet TV 2016d)
- *Pot na lepše ni več tako poceni.* (nova informacija je, da pot ni poceni, pridevnik lepše ni bistvena informacija, a je poudarjena) (Planet TV 2016e)
- *Preden gre Igor Bavčar uživati na slovensko obalo, bi bilo prav, da sodba postane končna.* (Planet TV 2016f)

- SUPERPOUDARKI

Spodnja dva primera sta med redkimi, kjer voditelj znotraj enega skladenjskega segmenta kopiči poudarke. Naredi dva poudarka v istem segmentu.

- *Težko, saj uradne statistike nesreč s takšnimi mopedi, ki vozijo 25 kilometrov na uro, tudi ni.* (tu bi moral biti le en poudarek)
- *Da je njegov edini program lov na Udbo.* (dva poudarka v istem segmentu) (Planet TV 2016d)

6.2.1.3 Analiza stavčne intonacije

a) JERCA ZAJC ŠUŠTERŠIČ (oddaje 19., 20. in 25. 9. 2016)

Pri voditeljici Jerci Zajc Šušteršič so razlike pri upoštevanju pravil stavčne intonacije najbolj razvidne pri prehodu z branih vesti, kjer je intonacija neizrazita, na napoved prispevka, ki hkrati nakazuje spremembo teme in na primer drug vrh oddaje. To nakaže z višjimi in nižjimi končnimi toni.

Primer je napoved rezultatov Episcentra, v kateri razkrije rezultate politične podpore strankam. Kot kaže spodnji primer, napoved bere monotono brez izrazitejših poudarkov, posledično je manj izrazita tudi stavčna intonacija.

- *Na repu priljubljenosti pa↑ – kako nasprotno od njegove stranke, ki, kot smo videli, kraljuje na vrhu⇒, Janez Janša – nenaklonjenih mu je kar 76 odstotkov vprašanih.* (Planet TV 2016č)

Pri voditeljici Jerci Zajc Šušteršič je sploh pri branju vesti opaziti veliko ravne končne intonacije. Gre za vrsto intonacije, ki je pri branem govoru vsaj po Toporišiču (2004) ne bi smelo biti. Kot pravi Smiljana Komar (2008, 69), gre pri ravni intonaciji za semantično in sintaktično nedokončanost. Pri spontanem govoru se navadno pojavlja tam, kjer ima govorec težave z oblikovanjem sporočila (prav tam). A ker gre v mojem primeru za brani govor, bi ravno intonacijo pripisala želji voditeljice, da besedila ne interpretira preveč, pri vesteh zato vedno govori zelo monotono. Prav tako je veliko ravne intonacije zaznati tam, kjer gre za odsotnost voditeljičinih čustev. Ko namreč prebere kaj, kar jo čustveno vzburi, je intonacija višja. To je razvidno s spodnjega primera, kjer govori o tragediji na cestah. Na začetku povedi, ko še ne govori o smrti, posamezni segment konča z ravno intonacijo, takoj ko pride do informacije o smrti, gre z glasom nižje.

- *Nadaljujemo doma, →s še eno tragedijo na naših cestah. → Na štajerski avtocesti pred Mariborom je zjutraj zaradi vožnje v napačno smer ↓ umrl 27-letnik↓, povzročitelj nesreče, dva človeka v vozilu z nemškimi registrskimi tablicami, v katero je mladenič trčil z veliko hitrostjo, → sta poškodovana. /.../ (Planet TV 2016č)*

Po tej vesti o prometni nesreči nadaljuje z lahkotnejšo temo, zato je prehod zelo izrazit. Ravne intonacije ni več, v spodnjem primeru se izmenjujeta padajoča in naraščajoča intonacija.

- *Zdaj pa o zanimivem konjičku ljubljanskega župana Zorana Jankovića. Ta v svojem slogu ↑ Ljubljančanom↑ deli pluse in minuse↓ – prve seveda za dobra↑, druge pa za malo manj dobra in pohvalna dela↓. (Planet TV 2016č)*

Zgornja napoved, ki govori o konjičku Zorana Jankovića, je primer rastoče-padajočega tonskega poteka. Kot pravi Lengar Verovnik (2012, 126), se tovrstna intonacija pojavlja v vprašalnih in trditeljskih povedih, lahko pa tudi v zaporedju dveh vsebinsko povezanih povedi. »Med obema deloma oz. povedma je vedno tesna vsebinska vez, ki se vzpostavlja prek nasprotja, izključevalnosti med obema členoma ali pa prek vzročno-posledične povezave. Rastoča intonacija ob koncu prvega dela še okrepi nedokončanost, vzpostavlja napetost in je izrazito napovedovalna.« (Lengar Verovnik 2012, 126)

b) BLAŽ JARC (26., 27. 9. in 1. 10. 2016)

Intonacijski potek je pri Blažu Jarcu veliko bolj konstanten in ni toliko odvisen od teme. Vsako napoved večinoma pravilno intonacijsko opremi, v mislih imam končne intonacije. Pripovedne povedi konča z nižjim končnim tonom glede na začetnega. Pri vejici, ki označuje nekončni segment, gre njegova intonacija največkrat navzgor, čeprav poznamo štiri vrste polkadence: padajoča, rastoča, stopničasta in visoka (Toporišič 2004, 549).

Vprašalne povedi zaključijo s padajočo intonacijo, uporabi torej pripovedno intonacijo, ki jo najdemo tudi v dopolnjevalnih vprašanjih (Toporišič 2004, 551). Zgled spodaj.

- *In rezultat tega spopada? ↓ Različne ankete kažejo različne rezultate. (Planet TV 2016e)*
- *Ali včerajšnji referendum v Republiki Srbski /.../ konec Daytonskega sporazuma in začetek nove vojne? Ali pa je to /.../ stopnjevanje kampanje pred bližnjimi lokalnimi volitvami? ↓ (Planet TV 2016d)*

Pri odločevalnih vprašalnih povedih, na katere odgovorimo le z da ali ne, je predvidena rastoča intonacija (Ferbežar in drugi 2004, 182). A Blaž Jarc tudi odločevalne vprašalne povedi konča s padajočo intonacijo. Razloga za izbiro padajoče, in ne naraščajoče intonacije sta vsaj dva.

Padajoči intonacijski tip je najbolj ekonomična in zato najbolj običajna oblika intonacije. »Zaradi stalno pojemajočega podglasilčnega pritiska govornega izdihla v času ene govorne enote nastane avtomatično. Zato bi jo lahko imenovali neoznačeno intonacijo v nasprotju z rastočo, ki bi torej bila označena.« (Srebot Rejec v Lengar Verovnik 2012, 125) Druga razlaga je ta, da so te vprašalne povedi po obliki odločevalne, po svoji pragmatični funkciji pa ne. Redko se namreč zgodi, da novinar nanje kot odgovor pričakuje le da ali ne. Navadno so takšne vprašalne povedi iztočnice za obsežnejše odgovore, v čemer se torej funkcijsko prekrivajo z dopolnjevalnimi vprašalnimi povedmi (Lengar Verovnik 2012, 125). Nekaj primerov odločevalnih vprašalnih povedi s padajočo intonacijo navajam spodaj.

- *Pa vlada ve, koliko denarja bodo s tem dobili v proračun?* ↓
- *Je torej sploh možno, da tako neenotna koalicija sprejme kakšno resno strukturno reformo?* ↓ *Reformo zdravstva, šolstva pokojninskega sistema?* ↓ (Planet TV 2016d)
- *Zima se bliža. Že imate kurilno olje?* ↓ (Planet TV 2016e)

6.2.1.4 Analiza registra

a) JERCA ZAJC ŠUŠTERŠIČ

Višje prehajamo, kadar želimo neko prvino govornega segmenta še posebej izpostaviti. Primer je nagovarjanje občinstva spodaj.

- *Predstavljajte si, kako se potem počutijo popolni tujci.* (Planet TV 2016b)

Prehodi v višje ali nižje območje so povezani s psihičnimi stanji govorca. Višji tonski potek je zaznati tudi, ko želi občinstvu objasniti, da bomo vajo spet plačali davkoplačevalci. Gre za čustveno nabito poved, zato voditeljica uporabi višji tonski potek.

- */.../ in danes so javnosti prikazali, česa vse so se v vsem tem času naučili.* *Gre za mednarodni projekt, ki bo slovenske davkoplačevalce stal 240.000 evrov.* (Planet TV 2016c)

Tudi v naslednjem primeru gre za čustveno nabito stavek, izraža navdušenje, zato višji tonski potek.

- *Na pokušino prihajajo iz vse Evrope pa tudi iz bolj oddaljenih kotičkov sveta:* *novica o pivski fontani je namreč že obšla številne medije po vsem svetu.* (Planet TV 2016c)

Za negativna čustva je tipičen nižji register, to pokaže spodnji primer. Razočaranje, zaskrbljenost izrazi z nižjim tonskim potekom.

- *Po več mesecev, celo let čepijo v azilnem domu in čakajo. Zagotovo prav nič človeško, prav nič evropsko.* (Planet TV 2016b)
- *Kako zanimiva je lahko nogometna tekma, ki traja kar pol dneva, njen izid pa je vnaprej znan? Niti najmanj.* (Planet TV 2016c)

Z nižjim registrom zaznamuje tudi vrinjeni stavek.

- *A premier Miro Cerar vse očitke zavrača, gozdovi ne bodo propadli, pravi, prav tako se brani zaradi podaljšanja že tako dolgih čakalnih dob v zdravstvu.* (Planet TV 2016b)

b) BLAŽ JARC

Z višjim registrom zaznamuje dobesedni navedek.

- *A to je odločno premalo, če želimo ustaviti naglo naraščanje in zapuščanje kmetij v Halozah, pravijo kmetje.* (Planet TV 2016f)
- *A dejstvo je, da ga delavci nočejo za direktorja. Pa naj reče, kar hoče.* (Planet TV 2016d)

Dobesedni navedek konča z nižjim registrom.

- *Njegovo sporočilo je jasno: padale bodo kazenske ovadbe.* (Planet TV 2016d)

6.2.1.5 Analiza hitrosti govora

a) JERCA ZAJC ŠUŠTERŠIČ

Upočasnen je izgovor tistega, kar želimo povedati bolj izrazito. Počasneje izgovorimo tudi tisto, kar se nam zdi bolj pomembno.

- *<Bolezni seveda ne moremo izbirati, prizadene nas lahko vse>, a so nekatere, za katerimi zbolijo le en spol.* (Planet TV 2016č)
- */.../, da gre za še en korak na poti k napovedi odcepitve Republike Srbske ter da se Dodik <igra z že tlečim ognjem.>*
- *Avtocesta proti Mariboru je bila <dobre tri ure zaprta.>* (Planet TV 2016č)
- *<Ajdoščina od včeraj ni več najbolj miren kraj zahodne Slovenije.> Prav tam je namreč policija med letoma 2001 in 2013 obravnavala najmanj nasilnih dejanj pri nas, a se je po včerajšnjem krvavem strelskem obračunu vse spremenilo.*
- *<Veste, kaj je karoši? Japonska beseda za smrt na delovnem mestu.>* (Planet TV 2016b)

b) BLAŽ JARC

Upočasnen je izgovor tistega, kar se nam zdi v povedi pomembnejše.

- *Seveda pod pogojem, da bo glasovalo več kot 50 odstotkov volivcev, kar je <ključno za veljavnost referendumu.>*
- *Če koga zanima, zakaj nosimo tole rožnato pentljo: <gre za simbol boja proti raku dojk.>* (Planet TV 2016f)

Tisto, kar se voditelju znotraj povedi zdi manj pomembno, izgovori hitreje.

- *In to le dva tedna pred tekmo Slovenije in Anglije v Stožicah. Kaj je dejansko storil, >pa izveste v športu.<* (Planet TV 2016e)

Uvodni nagovor gledalcev je izgovorjen počasneje, gre za uvodne besede, ki morajo privabiti občinstvo, zato izgovarja jasno in počasi.

- *<Pozabite na resne reforme zdravstva, pokojninskega sistema, šolstva.> Začelo se je politično trgovanje z glasovi.*
- *Kakšen bo vaš strošek, pa je popolnoma jasno. <Zavarovanje, tehnični pregled, obvezna čelada.>* (Planet TV 2016d)
- *Njegovo sporočilo je jasno: <padale bodo kazenske ovadbe.>* (Planet TV 2016f)

Hitreje je izgovorjen vrinjeni stavek.

- *Da so bile v času njegovega vodenja, >dokler mu delavci niso onemogočili vstopa<, izplačane vse plače in celo regres za nazaj.* (Planet TV 2016d)

Izhodišče je izgovorjeno hitreje kot jedro, poudarjeni del povedi.

- *>Te ogromne ladje pa ne kazijo samo podobe zgodovinskega mesta<, ampak ogrožajo celo ljudi.*

6.2.1.6 Barvanje zvočnega gradiva

Glasovnega barvanja se poslužujejo predvsem komercialni mediji, branje tekstov bi tako bolj ustrezalo branju esejistike ali celo leposlovja kot branju informativnih besedil (Purdey v Lengar Verovnik 2012, 17). Glasovno barvanje je povezano s čustvi voditelja, ta se kažejo v gibanju osnovnega tona in v še nekaj drugih akustičnih komponentah.

Za nevtravno izjavo je značilna blago padajoča intonacija malega razpona, hitrost govora je srednja (Vuletič v Žavbi Milojevič 2013, 655). Žalost in strah imata zelo podobni intonacijski krivulji: registra sta nizka z majhnim intonacijskim razponom, pri obeh je intenzivnost nizka, govor je pri strahu hitrejši (Vuletič v Žavbi Milojevič 2013, 655).

Nekaj žalosti je zaznati v dveh spodnjih primerih. Blaž Jarc pripovedno poved konča v nižjem registru, izgovori jo počasneje, s premori, glas je globlji.

- *Nekaj je gotovo.(..) Za Bosno (..) še ni svetle prihodnosti.* (Planet TV 2016d)
- *Na Obali pa imajo ribiči – kolikor jih je sploh še ostalo – povsem drugačne skrbi.* (Planet TV 2016e)

V naslednjem primeru prvi del povedi izgovori v višjem registru, to je register, v katerem navadno izražamo ogorčenost, zdi se, kot da jo izraža v imenu ljudi. Poved zaključí v nižjem tonskem poteku, mimika je zelo brezizrazna, glas zamolkel in globlji. Ker govori o tem, da je vseeno, kaj stori direktor podjetja, v vsakem primeru ne bo dosegel ničesar, temu primerno, ravnodušno torej, to tudi izgovori.

- *A dejstvo je, da ga delavci nočejo za direktorja. Pa naj reče, kar hoče.* (Planet TV 2016d)

V nadaljevanju se bom osredotočila na glasovno barvanje, ki z nasmeški in visokim registrom kaže na veselje. Za veselje je značilen zelo visok register, enako tudi za presenečenje, vendar je pri presenečenju večji razpon intonacijskega loka, pri veselju je govor hitrejši (Vuletič v Žavbi Milojevič 2013, 655).

Pri naslednjem primeru ima voditelj Blaž Jarc ves čas branja napovedi nasmešek na obrazu, temu primeren je tudi njegov glas, ki je lahkotnejši, svetlejši, saj pripoveduje z navdušenjem. Posledično tudi pretirano poudarja, ko govori o nenehni zabavi, poudari celo dva zloga v eni besedi. V napovedi uporabi tako visok kot nizek register, čeprav gre za navdušenje, za katero je bolj značilen visok. Najverjetneje z željo, da bi si gledalec povedano res zapomnil. Zato tisto, kar pove v nižjem registru, izgovori tudi počasneje.

- *To je mesto, ki ponuja **nenehno** zabavo. In tam nastopajo in igrajo vsa velika imena.*
Morda že nekoliko pozabljena, (..) a velika. Kmalu bo rek lahko postal tudi stavek. =Vsaka uspešna kariera se konča (..) v Vegasu. (Planet TV 2016d)

Veliko nasmeha na obrazu je pri voditeljici Jerci Zajc Šušteršič opaziti predvsem ob lahkotnejših temah in na koncu oddaje, ko se od gledalcev posloví. Takrat ima na obrazu

prešeren nasmeh, glas je svetel, v njem je čutiti radost, večinoma vse izgovori v višjem registru in z več premori. S tem skoraj zagotovo pritegne gledalčevo pozornost.

- */.../ mi pa se vidimo spet v Večernem Planetu Danes. Do takrat pa srečno!* (Planet TV 2016b)

Zanimiv primer glasovnega barvanja je prehod z resne teme, kjer voditeljica govori o smrti na cestah, k lahkotnejši. Vest o tragični nesreči bere z nižjim registrom, glas je zamolkel. Takoj ko preide k lahkotni temi, preklopi na višji register, glas je svetel, na obrazu se prikaže rahel nasmešek.

- *Avtocesta proti Mariboru je bila dobre tri ure zaprta. Zdaj pa o zanimivem konjičku ljubljanskega župana Zorana Jankovića.* (Planet TV 2016č)

Vedrino v glasu in nasmeh na obrazu je opaziti tudi, ko govori o festivalu čiljev, kar prikazuje spodnji primer. Glas je lahkotnejši, primeren temi in izrazu na obrazu. Voditeljica se ves čas smeji, napoved pospremi tudi z izrazitimi premiki oči, pogleda s strani, kot da se spogleduje s kamero. Predvidevam, da to stori, ker je tudi besedilo malce hudomušno, temu primerna je mimika.

- *Na Obali, natančneje v Izoli pa je danes peklo in žgalo. Pa ne zaradi sonca, seveda. To še zdaleč nima več takšne moči kot na vrhuncu poletja /.../* (Planet TV 2016č)

Dva različna načina glasovnega barvanja znotraj ene napovedi prispevka pa je opaziti pri napovedi vojaške vaje. Voditeljica sprva govori zelo resno, glas je temen, v njem je čutiti zaskrbljenost, uporablja nizek register, intonacija je ravna. Resen prvi del napovedi od lahkotnejšega, ko voditeljica razkrije, da gre le za vojaško vajo, med seboj loči posnetek, ki prikazuje simuliran teroristični napad. Po posnetku je glas svetlejši, govori lahkotneje, zraven se rahlo nasmehne, s čimer pomiri gledalca.

- *Dva tisoč vojakov je tako danes posredovalo pri napadu samomorilskega napadalca. /.../ No, že po precej umirjenem tonu glasu je jasno, da gre torej le za vajo* (Planet TV 2016c)

Pri analizi govorne prezentacije obeh voditeljev sem zaznala tudi precej zgroženosti ali ogorčenosti voditeljev nad povedanim, kar sta gledalcu razkrila z mimiko in glasom. Za bes je sicer značilna skokovita intonacija, ki se dviga in spušča, govor je hiter in glasen (Vuletič v Žavbi Milojevič 2013, 655). Intenzivnost afekta se kaže z »napetim izgovorom soglasnikov, visokim registrom, povečano glasnostjo, pohitevanjem, nepričakovanimi premori, tudi z intenzivnejšo mimiko, gestami, opaznejšimi telesnimi premiki« (Podbevšek 2006, 122).

Kako voditelj skozi napovedi izrazi jezo, prikaže naslednji primer. Stavek hitreje izgovori, vmes uporabi višji register. Hkrati izrazito uporablja kretnje, močno zmajuje z glavo v znamenje nestrinjanja. Poved konča zamolklo, v nizkem registru.

- *>Te ogromne ladje pa ne kazijo samo podobe zgodovinskega mesta,< ampak ogrožajo celo ljudi↑ in predstavljajo veliko obremenitev za okolje.* (Planet TV 2016d)

Več različnih primerov glasovnega barvanja je pri voditeljici opaziti v naslednji napovedi. Najprej v znamenje nestrinjanja s povedanim dvigne register, govori namreč o tem, da bomo za vojaško vajo plačevali davkoplačevalci. A register spusti in tudi napetosti v glasu ni več, ko omeni, da gre pravzaprav za varnost državljanov. Tu je mimika na obrazu milejša, glas svetlejši.

- *Gre za mednarodni projekt, ki bo slovenske davkoplačevalce stal 240.000 evrov. A verjetno se strinjate, nikakor ne gre za stran vrženi denar. Varnost državljanov je (..) na prvem mestu.* ↓ (Planet TV 2016c)

6.2.2 Uporaba nejezikovnih sredstev

6.2.2.1 Analiza gestike in mimike

a) JERCA ZAJC ŠUŠTERŠIČ

Pri Jerci Zajc Šušteršič je opaziti veliko kretenj z rokami, najbolj izstopata sklepanje in zapiranje rok navzven in navznoter. Nekaj je tudi premikov z obrvmi, kar po mojem mnenju nakazuje na neke vrste nestrinjanje, zgražanje. Ko to povežem še z vsebino, ki mimiko najverjetneje sproži, se zdi razlaga logična.

Veliko hrupa za nič torej, /.../ (Planet TV 2016c)

Z obrvmi skomigne, tudi ko se v imenu gledalcev sprašuje, kaj se bo zgodilo.

/.../ po vsej Sloveniji si lahko izmerite krvni sladkor, /.../ In rezultat? Preverja Nataša Repovž. (Planet TV 2016č)

Nekajkrat povedano podkrepi tudi z gibi glave. Največkrat zmajuje z glavo.

Vse gre narobe tudi vladarju Francu, navodila mentorice je namreč popolnoma pomešal. (Planet TV 2016c)

Opaziti je tudi nekaj pogledov v liste ob menjavi kamere. Menim, da gre za gib, s katerim se želi prepričati, kaj v nadaljevanju oddaje sledi. Prav tako pogleda v list, ko se zamenja tema. Takrat naredi daljši vdih, pogleda v kamero in začne brati napoved.

V oddajah je opaziti tudi nekaj nasmeškov, ki so podpora povedanemu. Ko prebere napoved o vojaški vaji, ki jo sprva predstavi kot resnično vajo, se zraven nasmeji.

Že po precej umirjenem tonu glasu je jasno, da gre torej le za vajo. (Planet TV 2016c)

Nasmeškov je več pri lahkotnejših temah proti koncu oddaje, največjega gledalcem nameni ob odpovedi, ko jih povabi, naj gledajo tudi večerno informativno oddajo. S tem želi privabiti gledalce.

Pri njej je posebno zanimiva tudi brezizraznost, ki jo je mogoče opaziti pri več branih novicah. Še posebej je to opaziti pri kratkih vesteh, ki jih prebere precej monotono in brez izraza na obrazu.

Žal tudi danes ne gre brez tragične novice: tokrat je vzrok zanjo delovna nesreča /.../ (Planet TV 2016b)

b) BLAŽ JARC

Pri Blažu je gestike še več kot pri Jerci. Uporablja tudi oči. Predvsem je mogoče opaziti premike z obrvmi in pripiranje oči, ko se s čim ne strinja. Veliko uporablja kretnje z roko, kar lahko utemeljim s trditvijo Calera (2005, 77), ki pravi, da močnejša ko so posameznikova čustva v trenutku govora, intenzivnejše so kretnje rok. Spodaj je primer besedila, ki ga spremljata gestika in mimika.

- *Še enkrat. Govorimo o mopedih. Ne o velikih družbenih spremembah. Nič tako dobro ne opiše absurdnosti spora (nestrinjanje izrazi tudi z očmi, pogled usmeri rahlo navzdol in pogleda izpod čela, oči malo pripre) v koaliciji kot tale izjava (izjavo nakaže tudi z roko).* (Planet TV 2016d)

Zanimiva kretnja, ki jo Blaž uporablja, je trepljanje z vsemi petimi prsti po govorniški mizi. To najverjetneje izraža njegovo živčnost ali zaradi povedanega ali pa je pod stresom zaradi oddaje v živo.

Skladno z besedilom odpira in zapira roke. Spodaj navajam nekaj opisnih primerov.

- *Jasno je, da vozniki mopedov ne bodo odprtih rok (z rokami, ki jih odpre, podpre povedano) sprejeli dodatnih stroškov in birokracije.*
- *Zgražanju ni bilo videti konca.* (nakaže z rokami, da ni konca) (Planet TV 2016d)
- *In to proti (nasprotovanje nakaže z roko, z njo zamahne od leve proti desni) vsem ministrom te vlade, s Cerarjem na čelu.* (Planet TV 2016e)

- *In sinoči je potekala prva takšna neposredna bitka med Clintonovo in Trumpom. (z rokama pokaže politično prepričanje, zamahne od leve proti desni)* (Planet TV 2016e)
- *Kako bi se odzvali, če bi tam – (tudi z roko nakaže kazalni zaimek) na naši Obali – lahko srečevali prave filmske zvezdnike?*
- *Ja, zakon je pač zakon. (nakaže odločnost s konkretnim gibom rok)* (Planet TV 2016f)

Besede močno reže z rokami, kot da bi vsako želel odrezati. Pri skoraj vsaki besedi v napovedi zamahne z desno roko.

- *In to pomeni kršitev dolžnega ravnanja državnih organov. To pa je dejansko nedopustno.* (Planet TV 2016f)

Zmajuje z glavo, s čimer potrjuje povedano.

- *No, zdaj pa si predstavljajte, da vas ob vstopu v hotel pričaka napis: drek na postelji.* (Planet TV 2016d)
- *Na veliki oder Las Vegasa se namreč vračajo – ne več dečki (zmajuje z glavo) – Backstreet Boys.*

Mimika nestrinjanja je izrazita, pri povedanem se celo cinično nasmeji.

- *Je torej sploh možno, da tako neenotna koalicija sprejme kakšno resno strukturno reformo? /.../ Reformo zdravstva, šolstva, pokojninskega sistema? Že pri mopedih ne najdejo soglasja. (ciničen nasmeh)*

Tudi iskrenih nasmehov je pri voditelju opaziti kar nekaj, največkrat se nasmeji svojemu besedilu, ki ga namenoma napiše tako, da pri njem izzove smeh.

- *Postati kmet ni preprosta stvar /.../ HHH Niti najmanj.* (Planet TV 2016e)
- *Kakšen učinek ima Kurbier HHH, je preverjala Anja Ciglarič.* (Planet TV 2016f)

7 DISKUSIJA

Osrednjo informativno oddajo Planet Danes sta v času pisanja magistrskega dela vodila dva voditelja, vsak je vodil oddajo teden dni, od ponedeljka do nedelje. Opazila sem, da ima vsak od njiju svoj stil vodenja in pisanja besedil, ki se med seboj tako zelo razlikujeta, da sem včasih dobila občutek, kot da ne gre za voditelja iste informativne oddaje.

Lotila sem se analize njunih napovedi v osrednji informativni oddaji Planet Danes in načina, kako napisano besedilo interpretirata. Pri Jerci Zajc Šušteršič sem imela veliko dela pri analizi govorne reprezentacije, pri Blažu Jarcu pa pri analizi besedila.

Pri voditeljici sem imela največ dela z analizo premorov in poudarkov. Med premori pri Jerci Zajc Šušteršič izstopajo premori vplivanja. To so na primer premori, ki jih naredi, ko pogleda iz ene kamere v drugo. Tovrstni premori so njeno najpogostejše orodje za vzpostavljanje dramatičnosti. Že sam princip menjave kamer je vzpostavljen z namenom pritegnitve pozornosti, za stopnjevanje dramatičnosti, ob tem pa voditeljica naredi še dolg premor. A ne le premori ob menjavi kamere, tudi sicer so premori tisti, s katerimi znotraj oddaje vzpostavlja dramatičnost. Kot pravita Wallis in Baran (1990, 245–246), je mešanica informativnosti in dramatičnosti ključ za uspeh televizijske dnevnoinformativne oddaje, saj je to način, ki pritegne gledalca. Glede na teoretično izhodišče torej voditeljica ravna skladno z logiko komercialnih televizijskih postaj, ki se borijo za pozornost vsakega gledalca, bolj kot to počnejo na primer javne televizije. Če je premorov preveč, je sporočilo lahko nejasno in nepregledno (Toporišič 2004, 539). Letica (2003, 324) doda še, da to, kako v branje umešča premore, pove veliko o voditeljevi spretnosti interpretacije. Ob tolikšnem številu premorov sem se zato upravičeno vprašala, ali je kopičenje premorov morda posledica voditeljičine nespretnosti interpretacije besedila. Odgovor na to vprašanje sem iskala tudi v intervjuju z njo. Zanimalo me je, ali pred oddajo razmišlja o tem, kako bo besedilo interpretirala. Povedala je, da o premorih, poudarkih razmišlja že takrat, ko piše besedilo. »Je pa res, da se ti potem v naglici, ko ni časa, da bi prej vse to prebral, zgodi, da pozabiš poudariti to, kar si imel namen, ko si pisal besedilo. Vsaj za vesti, je dobro, da jih prej prebereš. Napovedi prispevkov pa preletim vmes, ko se predvaja prejšnji prispevek. Samo preletim in se spomnim, kaj sem želela prej poudariti.« (Zajc Šušteršič 2017). Torej lahko zaključim, da ne gre le za sredstvo, s katerim želi voditeljica pritegniti pozornosti, ampak je vstavljanje pretiranega števila premorov včasih tudi posledica pomanjkanja časa, da bi se na interpretacijo pripravila.

Zanimivo nasprotje voditeljičinega kopičenja premorov je njihova odsotnost. To se navadno pojavi v osrednjem delu oddaje, kjer zaporedoma prebere več vesti. Gre za informacije, ki jih je v oddajo treba vključiti, a ker navadno ne gre za teme dneva, se jih niti ne interpretira preveč. Pri branju vesti je pri voditeljici opaziti tudi manj poudarjanja. Ker se pri vesteh ne opredeljuje do vsebine, je tudi manj poudarkov in dramatičnosti. To potrjuje njena izjava, ki jo poda v intervjuju, in sicer da je interpretacije več pri osrednjih temah oddaje. »Vesti samo prebereš. Ampak na Planet TV, kjer se moramo boriti za vsakega gledalca, tudi vesti ne gredo klasično

po klasičnem novinarskem principu, kdo, kaj, zakaj, kje, s kakšnim namenom. Tu tudi pri vesteh razmišljaš, kako jih napišeš. Da na primer prvi stavek napišeš najbolj udarno, da pritegneš gledalca.« (Zajc Šušteršič 2017) Podobno kot s premori in poudarki je pri vesteh tudi z intonacijo. Intonacija pri vesteh je neizrazita, bere jih monotono, več višjih in nižjih končnih tonov je slišati takoj, ko z vesti preide na napoved bolj osrednje teme. Tam besedilo spet bolj interpretira, posledično je več nihanja intonacije in tudi več poudarkov. Ravno pri glavnih temah oddaje pri voditeljici zaznam kopičenje poudarkov, velikokrat tudi v eni sami povedi. Z analizo sem ugotovila, da jih kopiči predvsem tam, kjer jo tematika čustveno vzburja. To bi lahko pojasnila s trditvijo Kaluže (1982, 23), ki pravi, da voditelj poudari tisto, kar se mu zdi vsebinsko pomembnejše in ga vznemirja. A nadaljuje (prav tam), da je to značilno predvsem za prosto govorjenje, in ne branje besedila. Lahko pa za pojasnilo voditeljičinega kopičenja poudarkov uporabim tudi izjavo takratnega direktorja osrednje informativne oddaje Planet Danes Tomaža Peroviča. Perovič (2017) pravi, da imajo nekatere televizije, ne glede na to, ali so javne ali komercialne, težave, ker želijo biti preveč senzacionalistične. Iz vsake napovedi, tudi tam, kjer ni treba, želijo narediti veliko dramo. »Ta drama pa se navadno dela na način, ki ni najprimernejši. Kar pomeni, da ti poudarjaš tiste besede znotraj stavka, ki sploh niso pomembne. S tem ko poudarjaš napačne stvari, dviguješ napetost tam, kjer je ni treba. Dober voditelj bo vedno komuniciral pred kamero, tako kot komunicira na polzasebnih ali poljavnih dogodkih. Kar pomeni, da če tam ne poudarjaš stvari po nepotrebnem, zakaj bi jih potem na televiziji.« (Perovič 2017)

Medtem ko voditeljica dramatičnost vzbuja s pretiranim postavljanjem premorov, poudarkov, nihanjem intonacije, voditelj Blaž Jarc pozornost bolj pritegne z besedilom. Izbira jezikovna sredstva, ki so bolj značilna za umetnostno besedilo, tvori kratke povedi, posledično je tudi interpretacija jasnejša. »Kar pomeni, da nihče, ki bi govoril iz glave, ne bi napisal 16-stavčne povedi, napišemo pa jo. Marsikdaj. In jaz se izogibam temu, da bi napisal kakršno koli takšno poved, ki je sicer v življenju nihče ne bi izrekel.« (Jarc 2017) Za vsakim stavkom, kot narekujejo pravila, naredi premor. Med analizo sem ugotovila, da so to pri voditelju edina mesta, kjer premore postavlja. Med intervjujem še pove, da se na prezentacijo v studiu pripravlja, medtem ko piše besedilo, saj vse sprti glasno izgovori.

Vzporednice med obema voditeljema lahko potegnem pri analizi registra. Pri obeh sta višji in nižji register povezana z njunim odnosom do upovedanega; s čustvi, ki jih to vzbuja pri njiju. Tudi Toporišič (1976, 460) pravi, da sta višji in nižji register čustveno obarvana. Več nihanja med višjim in nižjim tonskim potekom je zaznati pri voditeljici. Menim, da je razlog podoben

kot pri kopičenju poudarkov in premorov, register spreminja, ko želi čim bolj interpretirati besedilo, biti s tem gledalcu bližje in ga zadržati pred malimi ekrani. To sicer pojasnjujejo tudi v prvem delu naloge predstavljena teoretična izhodišča. Kjer je v napovedi vključeno veselje, je register visok, kjer je zaznati žalost, je register nizek (Vuletič v Žavbi Milojevič 2013, 655). Nihanje v spremembi registra je manj pri Blažu Jarcu. Kot določajo pravila, spusti register, ko konča pripovedno kadenco (Toporišič v Huber 2016, 33), dobesedni navedek na primer zaznamuje z višjim registrom.

Pri hitrosti govora za oba voditelja velja, da počasneje izgovorita tisto, kar želita izpostaviti, kar se njima zdi pomembnejše (Toporišič 2004, 553). Več hitrejšega izgovora opazim le pri Blažu Jarcu, navadno tam, kjer se mu zdi neki del povedi nepomemben in ko izgovarja vrnjene stavke. Tudi Toporišič (2004, 553) za vrnjene stavke trdi, da jih izgovorimo hitreje od sobesedila, torej lahko voditeljevo prezentacijo označim za pravilno. Hitrejših izgovorov pri voditeljici ni zaznati.

Glasovnega barvanja opazim pri obeh precej, vedno, kadar se pojavijo močnejša čustva, kot so veselje, žalost, jeza, navdušenje. Izražanje veselja skozi napovedi lahko razberemo z uporabo višjega registra in nasmeška na obrazu. Razbrati čustva iz povedanega, konkretno jezo in žalost, pa nam pomagata nižji register in resen izraz na obrazu.

V sklopu analize govorne prezentacije sem se lotila še voditeljeve uporabe nejezikovnih sredstev. Pri voditeljici je najpogostejše premikanje rok navzven in navznoter. Kar jo loči od voditelja, je to, da Jerca med oddajo večkrat pogleda v liste. Predvidevam, da gre za naučeni gib, ki gledalcu daje vtis, da besedila ne bere z bobna. Bolj kot pri voditelju pri voditeljici izstopa brezizraznost na obrazu pri branju določenih napovedi. Pri Blažu brezizraznosti tudi pri branju vesti ni zaslediti. Ves čas je tudi v gestiki bolj konstanten. Veliko krili z rokami. Ne uporablja le klasičnih odpiranj in zapiranj rok. Zasledim denimo to, da v besedilu govori o zapiranju rok in jih takrat med oddajo dejansko sklene. Blaž tvori zelo kratke povedi. In jih reže tudi s kretnjami. Zamahne z roko, ko konča stavek, in gib ponovi, ko konča naslednjega. Če se z nečim ne strinja, zmajuje z glavo, zelo izrazita je tudi njegova mimika nestrinjanja, večkrat se med oddajo, skladno z besedilom, ki ga napiše, tudi cinično zasmeji. Uporabo mimike in gestike Blaž Jarc pojasni v intervjuju. Pravi, da kretnje uporablja spontano, tudi mimike ne uporablja načrtno. Razmišlja pa o tem že pri zasnovi besedila. Le tako je gestikulacija pri nastopu naravna (Jarc 2017).

Pri analizi govorne prezentacije pri voditelju Blažu Jarcu nisem imela veliko dela. Kopičenja poudarkov ne zaznam ali so zelo redka. Premore postavlja logično. Pravi, da gre pri vstavljanju teh za umetnost. »Če boste vozili ves čas sto na uro, bo nenadoma tudi to dolgočasno. Tudi na metal koncertu bo dolgočasno, če nikjer ne bo nobenega premora. Premor, dramaturgija pa sta gola ritmika. Jaz jo uporabljam, priznam, čisto po občutku. Delujem tako, kot da bi hotel nekaj povedati najboljšemu prijatelju.« (Jarc 2017) Takrat ne pretirava s poudarjanjem, premori, zakaj bi potem pretiraval pred gledalci, še doda v intervjuju. Jarčevi logiki pritrdi tudi Perovič. »Dober voditelj bo vedno komuniciral pred kamero, tako kot komunicira na polzasebnih ali poljavnih dogodkih. Kar pomeni, da če tam ne poudarjaš stvari po nepotrebnem, zakaj bi jih potem na televiziji.« (Perovič 2017)

Pri analizi besedila sem glavnino dela opravila pri voditelju Blažu Jarcu. V njegovem besedilu sem našla precej retoričnih figur, ki so sicer značilnejše za umetnostno besedilo. Njegovo besedilo je posledično bolj slikovito in zanimivo brez pretirane interpretacije. Z uporabo retoričnih sredstev kaže svoj individualni stil. Uporablja trope in figure, s katerimi vrednoti in poskuša vplivati na gledalca. Tako lahko zaključim na podlagi prebrane literature. Voditelj uporabo zaznamovanih jezikovnih sredstev pojasni v intervjuju. »Besedila, ki jih napišem, so takšna, kot jih uporabljamo, ko se pogovarjamo. Se pravi, s primerjavami, anekdotami, v jedrnatem, preprostem jeziku. To je tudi najtežje povedati.« (Jarc 2017) Glede na analizo in njegove besede v intervjuju torej lahko zaključim, da slika z besedami, da bi ga gledalci bolje razumeli. Pri pisanju besedila in govorni prezentaciji je gledalčevo razumevanje tudi cilj voditeljice Jerce Zajc Šušteršič. To mi pove v intervjuju. »Mislim, da tukaj mediji ne smemo pozabiti, da moramo negovati slovenski jezik. Poskušam se čim bolj izogibati tujkam. Trudim se tudi obuditi kakšne arhaične ali malo bolj stilsko zaznamovane besede. Že zato, ker si bo mogoče gledalec potem to temo bolj zapomnil in ti bolj prisluhnil.« (Zajc Šušteršič 2017)

Obema voditeljema je skupno to, da pri tvorjenju besedila uporabljata metafore. Voditeljica Jerca Zajc Šušteršič je pri uporabi metafor manj izvirna, izbira klasične, občinstvu splošno znane, medtem ko Blaž Jarc tvori svoje lastne in je pri tem bolj inovativen. Pri Jerci Zajc Šušteršič izmed retoričnih figur najdem le retorično vprašanje, redko še stopnjevanje ali klimaks. Čeprav v intervjuju pove, da bolj kot na govorno prezentacijo stavi na jezik, z analizo ugotovim, da z besedami veliko manj slika. Jerca to pojasni z izjavo v intervjuju. Pravi, da se mora voditelj pri pisanju napovedi zavedati, da piše televizijsko napoved. »Ljudje to slišijo samo enkrat. Zato je pretiravanje s samim besedilom popolnoma odveč. Ti si sicer napisal vrhunsko besedilo, ampak gledalec ga ima možnost slišati samo enkrat, ne more ga prebrati in

lahko ga niti ne razume. Tako da je včasih treba ostati pri osnovnih informacijah, kar je mogoče drugače od tiskanih medijev.« (Zajc Šušteršič 2017) Menim, da so to ključne besede tudi za moje sklepne misli diskusije. Zakaj sem imela toliko več dela z analizo jezika pri Blažu Jarcu kot pri Jerci Zajc Šušteršič? Odgovor voditeljica poda v zgornji izjavi. Ker je prepričana, da se preveč slikati z jezikom ne izplača, saj gledalec besedilo na televiziji sliši samo enkrat. Medtem ko voditelj slikovit jezik uporablja v kratkih povedih in želi na tak način doseči, da bi ga občinstvo čim bolje razumelo.

8 SKLEP

Po predelani literaturi, opravljeni analizi besedil, govorne prezentacije in opravljenih poglobljenih intervjujih s ključnimi akterji za raziskovanje lahko na tem mestu razpravljam o odgovorih na zastavljeni raziskovalni vprašanji.

Pri prvem raziskovalnem vprašanju me je zanimalo, ali izbor jezikovnih sredstev pri tvorjenju besedila vpliva na voditeljevo govorno prezentacijo. Pri voditeljici je ne glede na izbor jezikovnih sredstev govorna prezentacija zelo izrazita. Predvsem izstopajo premori in poudarki, ki jih je mnogo, več njih tudi na mestih, kjer ni razloga za to. Zdi se, da jih postavlja po trenutnem navdihu, z njimi vzbuja pozornost gledalca. Po analizi in lastnih zaključkih z voditeljico opravi tudi intervju, ki bi mi pomagal razjasniti kopičenje premorov in poudarkov. Zdi se, da se pretiranega kopičenja niti ne zaveda, dela ga podzavestno. V intervjuju (Zajc Šušteršič 2017) pove tudi, da o vstavljanju premorov in poudarkov razmišlja že med pisanjem besedila. Ko jo vprašam, s čim želi pritegniti pozornost gledalca, z besedilom ali govorno prezentacijo, je njen odgovor besedilo. »Če napišeš stilsko močno besedilo, moraš to res obvladati, da znaš potem tudi govorno pravilno interpretirati, prebrati. Tukaj odpadeta govorjenje, branje kot stroji, vedno poskušaš pripovedovati. Nekaj pa lahko dobro interpretiraš, če imaš dobro besedilo.« (Zajc Šušteršič 2017) Glede na videno in slišano, lahko zaključim, da pri voditeljici izbor jezikovnih sredstev na govorno prezentacijo ne vpliva. Kot pravi sama, je v teoriji tako, da lahko dobro besedilo tudi bolje interpretiraš. A je v realnosti za dobro prezentacijo napisanega potrebna tudi priprava, za kar pa največkrat zmanjka časa. To je voditeljica potrdila tudi v intervjuju.

Drugače je pri voditelju Blažu Jarcu. Uporablja trope, figure in druga zaznamovana jezikovna sredstva ter tvori kratke povedi. Posledično je govorna predstavitev jasnejša. Zaradi kratkih povedi med branjem naredi več premorov, posledično je tudi več sprememb intonacije. Drugačne zaključke kot pri voditeljici torej pri prvem raziskovalnem vprašanju postavim pri Blažu Jarcu. Zanj velja, da izbor jezikovnih sredstev vpliva na govorno predstavitev. Blaž Jarc svoj nastop in pritegnitev gledalčeve pozornosti gradi na besedilu. Njegov glavni adut je uporaba zaznamovanih jezikovnih sredstev, tropov in figur, s pomočjo katerih kaže tudi svoj individualni stil vodenja. Prepoznaven je tudi po obrazni mimiki in gestiki, ki sovpada s povedanim. Kadar na primer uporabi cinično frazo, gledalec ob izgovoru opazi še ciničen nasmeh, skomig z rameni ali obrvmi. To je le eden od primerov, ki potrjuje, da jezik pri njem vpliva na govorno predstavitev.

Obema voditeljema je skupno, da želita s svojim nastopom vplivati na čustva gledalcev, ker je to seveda najboljši način, da pritegneš njihovo pozornost. Nastop, nabit s čustvi, ima poleg premorov, poudarkov, kretenj za posledico tudi spremembo registra. A to lahko trdim predvsem za voditeljico. Pri njej je močno opazna tudi razlika med branjem napovedi, pri katerih vsebina v njej vzbudi čustva, in branjem vesti, ki jih prebere zelo hladnokrvno, monotono.

Na tej točki se lahko navežem že na drugo raziskovalno vprašanje. **Zanimalo me je namreč, ali vsebina napovedi določa voditeljev stil vodenja.** To vsekakor lahko potrdim pri Jerci Zajc Šušteršič. Na začetku oddaje, kjer so teme pomembnejše, in na koncu, kjer so teme lahkotnejše, uporablja veliko ogovornih frazemov, s katerimi kaže tudi svoj osebni stil. Ta se razlikuje od stila pri branju vesti. Pri voditelju Blažu Jarcu je nekoliko drugače. Po analizi besedila in natančnem opazovanju govorne predstavitve lahko trdim, da voditelj ohranja podoben stil med celotno oddajo. Pri njem ni velikih razlik v načinu vodenja med začetki in konci oddaj ter osrednjim delom, kjer bere pretežno vesti. Ves čas gradi na besedilu. Ne glede na del oddaje vedno uporabi kakšno retorično sredstvo, ki poživijo besedilo, pogosto nagovarja gledalce, ves čas uporablja trope, figure, ki kažejo njegov osebni stil vodenja. Tudi pri vesteh, kjer se navadno podajajo le dejstva in se ne problematizira, kaj šele komentira, on poda kakšen subjektiven komentar. */.../ je bil jaseen Hollande. Povsem obkrožen je bil z varnostniki. Jasno. V neposredni bližini migrantskega kampa je govoril o /.../*

Z raziskovanjem voditeljeve govorne predstavitve in besedila sem dosegla, kar sem si zastavila. Po predelani literaturi in opravljeni analizi sem lahko jasno odgovorila na zastavljena raziskovalna vprašanja. Analiza je pokazala, da gre za voditelja s povsem različnim načinom nastopa pred kamero. Tu se mi odpira vprašanje za nadaljnje raziskovanje. Glede na to, da Jerca

Zajc Šušteršič in Blaž Jarc vodita isto oddajo, torej osrednjo informativno oddajo na Planet TV, bi verjetno kdo izmed gledalcev pričakoval, da se njun stil vodenja in podajanja informacij ne razlikuje v tolikšni meri, kot se. Zato bi bilo primerno pogledati še na kakšno drugo televizijsko hišo in tudi tam pod drobnogled vzeti voditelja, moškega in žensko, ki vodita isto oddajo. Pričakovati je, da ima vsak voditelj svoj stil vodenja, to je tudi povsem legitimno. A zanimalo bi me, ali drugje uredniška politika narekuje način, kako naj voditelj napiše besedila za napovedi, in ali dopušča različne načine interpretiranja besedil. Primerno bi bilo narediti primerjavo z informativno oddajo, ki jo izmenjuje vodita voditelj in voditeljica ter je predvajana na komercialni televiziji, denimo oddajo Svet na Kanalu A. Pišeta voditelja besedila za napovedi prispevkov sama, tako kot voditelja Planeta Danes? Ali njima uredniška politika skozi pisanje napovedi dovoli izražanje svoje osebnosti, svojega osebnega stila in navsezadnje pogleda na svet? Poleg analize posnetkov in poglobljenih intervjujev bi v primerjalno analizo osrednjih informativnih oddaj Planet Danes in Svet na Kanalu A vključila še opazovanje z udeležbo. Tako bi denimo z dnevom, preživetim v uredništvu obeh informativnih oddaj, lahko spremljala potek dela, poslušala pogovore med uredniki in voditelji, spremljala pripravo na oddajo, pisanje besedil. Delala bi zapiske in vodila dnevnik. Vsekakor se mi stil vodenja informativnih oddaj zdi zanimiv predmet raziskovanja, predvidevam namreč, da gre za pomemben element pritegnitve gledalčeve pozornosti. Tu pa se odpira še eno vprašanje. Glede na to, da tako javne kot komercialne televizije nenehno tekmujejo za gledalčevo pozornost, komercialne sicer izraziteje, bi me pri nadaljnjem raziskovanju zanimalo tudi to, ali se gledanost določene oddaje povečuje zaradi določenega voditelja. Ali gledalci spremljajo določeno informativno oddajo tudi zaradi voditelja, ki jo tisti dan vodi? Raziskala bi tudi, kaj lahko prinese uspeh določeni informativni oddaji, in poskušala ugotoviti, ali je ta na kakršen koli način povezan z voditeljevim osebnim stilom.

9 LITERATURA

- Altheid, David L. in Snow, Robert P. 1991. *Media Worlds in The Postjournalism Era*. New York: Aldine de Gruyter.
- Arskey, Hilary in Peter Knight. 1999. *Interviewing for social Sciences*. London: SAGE Publications Ltd.
- Bernard, Harvey Russell. 2006. *Research Methods in Antropology: Qualitative and Quantitative Approaches*. Oxford: Alta Mira Press.
- Bordieu, Pierre. 2001. *Na televiziji*. Ljubljana: Krtina.
- Boyd, Andrew. 2001. *Broadcast journalism: techniques of radio and television news*. Amsterdam: Focal Press.
- Bratož, Tomaž. 2016. *Razvoj formata televizijske dnevnoinformativne oddaje Danes*. Diplomsko delo, Ljubljana: FDV.
- Bryman, Allan. 2001. *Social Research Methods*. Oxford: Oxford University Press.
- Butler, Jeremy G. 1994/2003. *Television: critical methods and applications*. Mahwah, N. J.: Erlbaum.
- Calero, Henry H. 2005. *The Power of Nonverbal Communication. How You Act Is More Important Than What You Say*. Los Angeles: Silver Lake Publishing.
- Červ, Gaja. 2006. *Metafora v poročevalskih besedilih: analiza strukture, rabe in funkcije*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
- Dardano, Maurizio. 1973. *Il linguaggio dei giornali italiani*. Roma: Laterza.
- Delo. 2014. *Bojan Traven bi TVS sunil dopisnike, Popu izvirnost, Kanalu A pa novinarje*. Dostopno prek: <http://www.delo.si/druzba/panorama/bojan-traven-bi-tvs-sunil-dopisnike-popu-izvirnost-kanalu-a-pa-novinarje.html> (29. oktober 2016).
- Dennis, Everette E. 1989. *Reshaping the Media. Mass Communications in an Infromation Age*. Beverly Hills, London: Sage Publications.
- DeWalt, Musante Kathleen in Billie R. DeWalt, 2002. *Participant observation: A guide for fieldworkers*. Oxford: Alta Mira Press.

Dular, Janez. 1974. *Publicistični jezik v prepletu jezikovnih zvrsti in slogovnih različic*. Magistrska naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Erjavec, Karmen. 1998. *Koraki do kakovostnega novinarskega prispevka*. Ljubljana: Jutro.

Fairclough, Norman. 1995. *Media discourse*. London: Arnold.

Fiske, John. 1987/2003. *Television culture*. London, New York: Routledge, Taylor & Francis Group.

Frbežar, mag. Ina, Mihaela Knez, Andreja Markovič, dr. Nataša Pirih Svetina, dr. Mojca Schlamberger Brezar, dr. Marko Stabej, mag. Hotimir Tivadar, mag. Jana Zemljarič Miklavčič. 2004. *Sporazumevalni prag za slovenščino*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.

Gamble, Michael in Teri K. Gamble. 2002. *Communication Works*. Boston: McGraw-Hill College.

Gittlin, Todd. 1994. *Inside prime time*. London: Routledge.

Govori.se. 2014. *Jerca Zajc: »Nikoli nisem obžalovala svoje odločitve.«* Dostopno prek: <https://govori.se/intervju/jerca-zajc-sustersic-nikoli-nisem-obzalovala-svoje-odlocitve/> (9. januar 2014).

Gripsrud, Jostein. 1992. The aesthetics and politics of melodrama. V *Journalism and popular culture*, ur. Peter Dahlgren in Colin Sparks, 84–95. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage.

Huber, Damjan. 2016. Besedilno fonetične vsebine v Toporišičevi slovnici. *Simpozij OBDOBJA* 35. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Jarc, Blaž. 2017. *Intervju z avtorjem*. Ljubljana, 6. marec 2017.

Jorgensen, L. Danny. 1989. *Participant Observations: A Methodology for Human Studies*. Thousand Oaks. New Delhi, London: Sage Publications.

Ka Lun Cheng, Benjamin in Wai Han Lo. 2015. The Effects of Melodramatic Animation in Crime-Related News. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 92(3). Dostopno prek: <http://jmq.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/content/92/3/559.full.pdf+html> (26. september 2016).

Kalin Golob, Monika. 2000/01. *Obča stilistika*. Ljubljana: Predavanja na Fakulteti za družbene vede, Ljubljana.

- 2003. Stil in novinarski škandal. *Teorija in praksa* 40(2): 229–244.
- 2004. Moč jezika – izbor dejstev in besed. *Teorija in praksa* 41 (3–4): 703–711.
- in Melita Poler Kovačič. 2005. Med novinarskim stilom in etiko: senzacionalizem brez meja. *Družboslovne razprave* XXI (49/50): 289–303.
- Kaluža, Ludvik. 1982. Vprašanja besedilne fonetike. *Naš govor* (1): 21–37.
- Kodeks novinarjev Republike Slovenije*. 2002. Dostopno prek: <http://novinar.com/drustvo/onas/dokumenti/kodeks> (8. november 2016).
- Kos, Janko. 1994. *Očrt literarne teorije*. Ljubljana: DZS.
- Kmecl, Matjaž. 1983. *Mala literarna teorija*. Ljubljana: Univerzum.
- Košir, Manca. 1988. *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Ljubljana: DZS.
- Kržišnik, Erika. 1991. Frazeologija v slovenskem časopisu. V 27. *seminar slovenskega jezika, literature in kulture*, ur. Darinka Počaj Rus, Hermina Jug Kranjec, Erika Kržišnik, Marko Kranjec, Marko Stabej, 89–98. Ljubljana: Oddelek za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete.
- Laban, Vesna. 2007a. *Osnove televizijskega novinarstva*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 2007b. *Televizijsko novinarstvo: hibridizacija žanrov in stilov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Langer, John. 1992. Truly awful news on television. V *Journalism and popular culture*, ur. Peter Dahlgren in Colin Sparks, 113–129. London. Thousand Oaks, New Delhi: Sage.
- Lengar Verovnik, Tina. 2009. Specifike jezikovnih izbir novinarjev v radijskih novinarskih dvogovornih žanrih. *Teorija in praksa* 46 (6): 45–61.
- 2012. *Radijska dvogovornost: jezikovne izbire novinarjev*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Letica, Zvonko. 2003. *Televizijsko novinarstvo*. Zagreb: Disput.
- Luthar, Breda. 1992. *Čas televizije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- 1998a. *Poetika in politika tabloidne kulture*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

- 1998b. *Politika teletabloidov*. Ljubljana: Open Society Institute.
- Macdonald, Myra. 2003. *Exploring media discourse*. London: Arnold.
- Mahnič, Mirko. 1959. *Živa slovenščina*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- McNair, Brian. 1998. *The Sociology of Journalism*. London: Arnold.
- Medved, Zoran. 1998. Gledanost informativnih oddaj upada. *Medijska preža* (3). Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/03/radio/> (30. oktober 2016).
- Merljak Zdovc, Sonja. *Literarno novinarstvo. Pojav in raba nove novinarske vrste v ZDA in Sloveniji*. Ljubljana: Modrijan.
- Morse, Margaret. 1986. The Television News Personality and Credibility: Reflection on the News in Transition. V *Studies in Entertainment: Critical Approaches to Mass Culture*, ur. Tania Modleski, 55–79. Bloomington, Indianapolis: Indiana University Press.
- 2004. News as performance: The image as event. V *The television studies Reader*, ur. Robert Clyde Allen, Annette Hill, 209–225. London, New York: Routledge.
- Osborn, Michael in Suzanne Osborn. 1994. *Public speaking*. Boston: Houghton Mifflin.
- Pantti, Mervi. 2010. The value of emotion: An examination of television journalists' notions on emotionality. *European Journal of Communication* 25(2): 168–181.
- Perovič, Tomaž. 2017. *Intervju z avtorico*. Ljubljana, 15. marec.
- Perovič, Tomaž in Špela Šipek. 1998. *TV NOVICE*. Ljubljana: ŠOU, Študentska založba.
- Peters, Chris. 2011. Emotion aside or emotional side? Crafting an »experience of involvement« in the news. *Journalism* 12(3). Dostopno prek: <http://jou.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/content/12/3/297.full.pdf+html> (27. september 2016).
- Planet TV. 2016a. *Informativna oddaja Planet Danes*. Dostopno prek: <http://www.planet.si/tv/oddaje/informativna-oddaja-planet-danes.html> (29. oktober 2016).
- 2016b. *Planet Danes*. Ljubljana, 19. september.
- 2016c. *Planet Danes*. Ljubljana, 20. september.
- 2016č. *Planet Danes*. Ljubljana, 25. september.
- 2016d. *Planet Danes*. Ljubljana, 26. september.

---2016e. *Planet Danes*. Ljubljana, 27. september.

---2016f. *Planet Danes*. Ljubljana, 1. oktober.

Plenković, Mario. 1993. *Komunikologija masovnih medija*. Zagreb: Barbat.

Podbevšek, Katarina. 2006. *Govorna interpretacija literarnih besedil v pedagoški in umetniški praksi*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije.

Poler Kovačič, Melita in Monika Kalin Golob. 2004. *Poti slovenskega novinarstva – danes in jutri*. Ljubljana: FDV.

Powers, Ron. 1980. *The Newscasters: The News Business as Show Business*. Leisure Books: New York City.

Sparks, Colin. 1998. Introduction. *Javnost/The Public* 5(3): 5–10.

Svet24. 2017. Blaž Jarc stopil v škornje Tomaža Peroviča. Dostopno prek: <http://svet24.si/clanek/novice/slovenija/586b86877a86d/blaz-jarc-je-nasledil-tomaza-perovica> (3. januar 2017).

Šeruga Prek, Cvetka in Emica Antončič. 2004. *Slovenska zborna izreka*. Maribor: Aristej.

Tivadar, Hotimir. 2011. Vzpostavitev razmerij med govorom in branjem, recitacijo in igranjem. V *Meddisciplinarnost v slovenistiki*: Obdobja 30, ur. Simona Kranjc, 489–495. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. Dostopno prek: <http://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/30-Tivadar.pdf> (14. marec 2017)

Tolson, Andrew. 1991. Televised chat and the synthetic personality. V *Broadcast talk*, ur. Paddy Scannel, 178–200. London, Newbury Park: Sage.

Toporišič, Jože. 1974/2004. *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.

Trdina, Silva. 1979. *Besedna umetnost II*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Verovnik, Tina. 2005a. Tipične pomanjkljivosti javne govorice (2). *Pravna praksa: časopis za pravna vprašanja* 24(20): 23.

---2005b. Tipične pomanjkljivosti javne govorice. *Pravna praksa: časopis za pravna vprašanja* 24(21–22): 35.

Vezovnik, Andreja. 2008. Kritična diskurzivna analiza v kontekstu sodobnih diskurzivnih teorij. *Družboslovne razprave* 24(57): 79–96.

Vitez, Primož in Ana Zwitter Vitez. 2004. Problem prozodične analize spontanega govora. *Jezik in slovstvo* 49(6): 3–24.

Vogrinc, Jože. 2007. Predgovor. V *Televizijsko novinarstvo: hibridizacija žanrov in stila*, ur. Vesna Laban, 9–14. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Vuletič, Branko. 2007. *Lingvistika govora*. Zagreb: FF Press.

Wallis, Roger in Stanley J. Baran. 1990. *The known world of broadcast news: International news and the electronic media*. London: Routledge.

Zajc Šušteršič, Jerca. 2017. *Intervju z avtorico*. Ljubljana, 6. marec.

Zwitter Vitez, Ana. 2008. O spontanem govoru. V *Spisi o govoru*, ur. P. Vitez, 241–252. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

Žavbi Milojevič, Nina. 2013. *Analiza odrskega govora – primer Bergerjeve uprizoritve Hlapcev* (komentirana izdaja). Ljubljana: Akademija za gledališče, radio, film in televizijo Univerze v Ljubljani. Dostopno prek: http://www.srl.si/sql_pdf/SRL_2013_4_09.pdf (15. marec 2017).

Žurnal24. 2012. Po praznikih Planet TV s celotno shemo. Dostopno prek: <http://www.zurnal24.si/po-praznikih-planet-tv-v-celoti-clanek-170834> (29. oktober 2016).

PRILOGE

Priloga A: Intervjuji z voditelji

Priloga A.1: Intervju z voditeljem osrednje informativne oddaje Planet Danes Blažem Jarcem.

1. Kakšen je vaš osebni stil vodenja osrednje informativne oddaje Planet Danes?

Neposreden, kar pomeni tudi oseben, čim bolj natančen, s slikovitim jezikom. Zato da ima gledalec boljšo predstavo, o čem govorimo.

2. Kakšni so vaši prijemi za pritegnitev pozornosti gledalca? (Stavite bolj na zanimivo besedilo ali bolj na govorno prezentacijo? Stavčne figure ali poudarki, premori, gestika?)

Narediti besedilo takšno, da ga bo človek razumel, je najtežja stvar. Treba je poznati, vedeti ogromno stvari, ustvarjalnost pride na vrsto, šele ko imaš v glavi razčiščena določena dejstva. Pozanimaš se, informiraš, na voljo imaš ogromno nekih podatkov. Potem lahko govoriš v preprostem jeziku. Preprost jezik je najbolj neposreden, najbolj razumljiv in hkrati tudi najbolj učinkovit.

3. Ali se vaš osebni stil vodenja spreminja glede na vsebino?

Se. Nikoli ne odstopam od neposrednosti oziroma od preprostega načina tvorjenja povedi, se pa prilagajam posamezni tematiki glede na pieteto. V določenih redkih primerih je dobra stran ta, da se človeka nekaj ne dotakne.

4. Kako besedilo, ki ga napišete, vpliva na vašo govorno prezentacijo?

Stvari, ki jih napišem, prej izgovorim, glasno preberem, tudi če to deluje povsem ekscentrično, že zaradi tega, ker je podrejeno govorjeni besedi. Kar pomeni, da nihče, ki bi govoril iz glave, ne bi napisal 16-stavčne povedi, napišemo pa jo. Marsikdaj. In jaz se izogibam temu, da bi napisal kakršno koli takšno poved, ki je sicer nihče ne bi izrekel. Se pravi, da je vse podrejeno temu, kako bo sporočilo prišlo do gledalca.

5. Razmišljate o uporabi jezikovnih sredstev, na primer metafor, metonimij, retoričnih vprašanj, frazemov, stilemov, pri pisanju napovedi?

To zagotovo, pa ne samo iz umetnostnega besedila, ampak tudi iz preprostega življenja, kar pomeni, da je vse podrejeno sporočilni vrednosti, da se človeku to poročanje približa. Ne, da je jezik suhoparen in formalističen in tako odmaknjen od njega. Da ima vedno neko sporočilno

vrednost. Besedila, ki jih napišem, so takšna, kot jih uporabljamo med sabo, ko se pogovarjamo. Se pravi, s primerjavami, anekdotami, v jedrnatem, preprostem jeziku. To je tudi najtežje povedati.

6. Torej to pomeni, da se zelo neposredno vključuje gledalca, se ga sprašuje? Pogosto.

A zaradi tega, da se človek vpraša, zakaj. Ključno vprašanje v sodobnem novinarstvu je: zakaj. Zakaj je nekaj pomembno. Ne samo, kaj, kdo je to naredil in kako je to pomembno. Pri zakaj se vprašanja ponujajo sama od sebe.

7. Torej glasno razmišljate ves čas?

Ves čas, da.

8. Govorila sva že o govorni prezentaciji. K njej sodijo tudi kretnje, mimika, gestika. Tudi o tem razmišljate pred oddajo ali pride to samo od sebe?

Načeloma pride spontano, načrtno tega ne počnem, sam ne. Že pri sami zasnovi, torej ko besedilo pripravlja človek, ki ga govori glasno in se z njim ukvarja, kako ga bo povedal. Torej se ukvarja samo s tem, kako se bo to slišalo. Potem besedilo že izgovorim tako, da je gestikulacija meni popolnoma naravna. Meni, zato se nekdo drug težko nauči moje mimike, gestikulacije.

9. Kaj pa premori, poudarki, intonacije?

To pa je vse umetnost, tako kot pri glasbi. Če boste ves čas vozili sto na uro, bo nenadoma tudi to dolgočasno. Tudi na metal koncertu bo dolgočasno, če nikjer ne bo nobenega premora. Premor, dramaturgija sta gola ritmika. Jaz jo uporabljam čisto po občutku. Delujem tako, kot da bi hotel nekaj povedati najboljšemu prijatelju.

10. To so sredstva, ki se potem uporabljajo za vzpostavljanje dramatičnosti?

Pa ne gre samo za vzpostavljanje dramatičnosti in poudarjanje nekih vidikov zgodbe, predvsem gre za razumljivost. Če bi besedilo prebrali v istem tonu in z enako ritmiko, zagotavljam, da tega nihče ne bi poslušal prav dolgo. Premori so ključni, celo pomembnejši od tega, kar je bilo povedano prej in potem. Informativna oddaja je sestavljena iz samega govora, iz samih besed. Redko se zgodi, da so kakšni prizori brez besed. In premor opomni na nekaj, kar bo sledilo ali kar je bilo prej.

11. Ampak če bi morali izbirati jezik v smislu besedila ali govorno prezentacijo, kaj je vaš glavni adut?

Bi vendarle izbral jezik.

12. Kakšna navodila vam dajejo odgovorni uredniki pri pisanju besedil za informativno oddajo?

Tukaj imam precej proste roke. Ključne prvine so točnost, preverjanje, informiranje. Slogovno nihče od mene ne zahteva nobenih popravkov. Tukaj se do določene mere že sam reguliram.

Priloga A.2: Intervju z voditeljico osrednje informativne oddaje Planet Danes Jerco Zajc Šušteršič.

1. Kakšen je vaš osebni stil vodenja osrednje informativne oddaje Planet Danes?

Nekaj, kar se je sooblikovalo z mano v zadnjih 15 oziroma 16 letih, odkar sem na ekranu. Poskušam biti čim bolj pristna, čim manj narejena, seveda je predpogoj, da se dobro izobraziš o temi, o kateri poročaš. Na področjih, kjer si bolj podkovan, pride tvoj stil bolj do izraza. Pri meni konkretno pri zunanji politiki in pri kakšnih socialnih, zdravstvenih zgodbah. Malenkostno pride do izraza pri kakšnih težkih gospodarskih zgodbah. Zdi pa se mi, da je pri voditelju pomembna verodostojnost, ki jo skozi leta gradiš tudi skozi svoj stil.

2. Kaj je več adut, je to govorna prezentacija ali besedilo?

Ne samo ena stvar. Za sestavljanje gre. Pritegniti moraš z izbranimi besedami, če najdeš kakšno prispodobo, kakšen frazem ali pregovor na temo, ki jo delaš, je vsekakor dobrodošlo. Moraš pa paziti, da ni tega preveč. Poleg tega moraš vedeti, da je to televizija. Ljudje to slišijo samo enkrat. Zato je pretiravanje s samim besedilom čisto preveč. Ti si sicer napisal vrhunsko besedilo, ampak gledalec ga ima možnost slišati samo enkrat, ne more ga prebrati, lahko ga niti ne razume. Tako da je včasih treba ostati pri osnovnih informacijah, kar je mogoče drugače od tiskanih medijev.

3. Kakšni so vaši prijemi za pritegnitev pozornosti gledalca?

Izhajam iz tega, kar mi postavi urednik. Tako da glede teme nimam nekega vpliva. Sploh mi, na Planet TV, ker smo tretja televizija, moramo drugače poročati, drugače pritegniti pozornost kot na primer na RTV, kjer že imajo gledalce. Zato se je od nas vedno zahtevalo, da drugače poročamo, ampak zdi se mi, da smo šli kdaj že v skrajnosti. Nato pa se nam zgodi, da kakšno besedilo napišemo preveč dobro, pa rezultat ni tak, kakršnega bi si želeli. Sicer pa je moje vodilo to, da poskušam v zgodbi vedno najti tisto, s čimer se lahko gledalec poistoveti. Ali da jim že vnaprej poveš, za kaj gre, ali gre za nekaj dobrega ali nekaj slabega. Na primer: »Danes dobra novica iz Bruslja!« Nato poveš to, kar so se dogovorili glede terana. Da hitro postane jasno, za kaj gre, tudi tistemu, ki zadeve denimo ni spremljal.

4. Kakšni pa so vaši prijemi za pritegnitev pozornosti gledalca?

Vsi vemo, da se komercialna televizija poslužuje drugačnih kot na primer javna. A mislim, da moramo vseeno ostati v okvirjih Slovarja slovenskega knjižnega jezika in se izogibati besed, ki jih lektorica ne odobri. Pri meni do takšne situacije pravzaprav sploh ne pride. Jaz mislim, da tukaj mediji ne smemo pozabiti, da moramo negovati slovenski jezik. Poskušam se čim bolj izogibati tujkam. Poskušam sicer tudi obuditi kakšne arhaične ali malo bolj stilsko zaznamovane besede. Že zato, ker si bo mogoče gledalec potem to temo bolj zapomnil in ti bolj prisluhnil.

5. Kaj je vaš adut, govorna prezentacija ali jezik?

Mislim, da ni enega brez drugega. Če napišeš močno stilsko besedilo, moraš to res obvladati, da znaš potem tudi govorno pravilno interpretirati, prebrati. Tukaj odpadeta govorjenje, branje kot stroji, vedno poskušaš pripovedovati. Nekaj pa lahko dobro interpretiraš, če imaš dobro besedilo.

6. Ampak vsako temo pripovedovati?

Ne, seveda ne. Vesti ali tuje novice težko interpretiraš. Seveda je razlika, ali so prispevki ali na primer glavne teme, ki se več dni ponavljajo. Vesti samo prebereš. Ampak na Planet TV, kjer se moramo boriti za vsakega gledalca, tudi vesti ne gredo klasično po klasičnem novinarskem principu, kdo, kaj, zakaj, kje, s kakšnim namenom. Tu tudi pri vesteh razmišljaš, kako jih napišeš. Da na primer prvi stavek napišeš najbolj udarno, da pritegneš gledalca.

7. Kako se na oddajo pripravite?

Pri meni je to res rutina. Nikoli si oddaje ne preberem prej. Preberem denimo eno napoved prej v studiu. Mogoče je pa moja posebnost to, da večino stvari napišem sama. Vesti sploh, razen če je vsega preveč in ti kdo kaj napiše. Napovedi novinarjev pa tudi toliko spremenim, da so pisane meni na kožo. Zato mi tega ni treba brati še enkrat.

8. Torej so vsi premori, poudarki v oddaji spontani?

Naredim si jih že takrat, ko jih napišem. Je pa res, da se ti potem v naglici, ko ni časa, da bi prej vse to prebral, zgodi, da pozabiš poudariti to, kar si imel namen, ko si pisal besedilo. Vsaj pri vesteh je dobro, da jih prej prebereš. Napovedi prispevkov pa preletim vmes, ko se predvaja prejšnji prispevek. Samo preletim in se spomnim, kaj sem želela poudariti. Je pa interpretacije več pri osrednjih temah oddaje.

9. Kakšna navodila vam dajejo odgovorni uredniki pri pisanju besedil za informativno oddajo?

Navodil nihče ne daje več. Je že dobro, da različni voditelji na eni televiziji vemo, kakšen je naš skupni cilj. Ampak znotraj tega mora vsak poiskati svoj stil. Če kopiraš druge, si videti smešno. Tega seveda ne osvojiš v enem letu, jaz sem se včasih snemala, in če bi danes to gledala, bi bilo to precej grozno.

10. Kaj je vaš adut, jezik ali govorna prezentacija?

Težko izberem. Ampak vseeno menim, da je beseda pomembnejša. Težje predstaviš slabo besedilo dobro kot nasprotno. Z dobrim besedilom je lažja govorna prezentacija.

Priloga A.3: Intervju s takratnim direktorjem informativnega programa na Planet TV Tomažem Perovičem

1. Koliko navodil dajete voditeljem pri pisanju besedil in govorni prezentaciji, torej nastopu pred kamero?

Teh pravil ni veliko. Navodila voditeljem so identična navodilom novinarjev. Prva stvar je, da je jezik čim bolj razumljiv, mora biti tudi slovnično pravilen, a da to ni knjižna slovenščina. Najbolj pomembno je, da so voditeljeve napovedi jasne. Kar pomeni, da jih vsi gledalci, ki v tistem trenutku gledajo televizijo, tudi razumejo. Značilnost informativnih oddaj na televiziji je, da nimajo ciljnega občinstva. Kar pomeni, da poskušajo doseči vse ciljne skupine, ki jih imamo v občinstvu. Ciljamo na mlade, stare, manj izobražene, bolj izobražene in temu moramo prilagoditi tudi svoj jezik. Pri voditeljih je seveda poleg uporabe jezika pomemben tudi njihov način nastopanja. Eno je govorna prezentacija, drugo pa prezentacija sploh, od njihovega videza do njihovega obnašanja. Voditelj mora pokazati, da ga tisto, kar pripoveduje, da tudi izrazito zanima. Če bo samo bralec novic, ki bo le hladno podajal informacije, mu ljudje ne bodo verjeli. In to je treba pokazati z obnašanjem, mimiko, ki jo v tistem trenutku uporablja, pa tudi s telesno govorico.

2. Verjetno so neke razlike v prezentaciji na začetku oddaje, na koncu in v osrednjem delu, kjer so večinoma vesti.

Najhuje je to, da je voditelj ves čas enak. Če o katastrofah pripoveduje na enak način kot kakšne čudovite stvari. Če misli, da mora biti ves čas prijazen in potem novice o smrtnih žrtvah pripoveduje z nasmehom na obrazu, mu lahko pade tudi ugled, ljudje mu nehajo verjeti.

3. Kaj je po vašem mnenju pomembno za podajanje informacij v informativnih oddajah na komercialni televiziji?

Možno je, da obstaja razlika med javnimi in komercialnimi televizijami. Ampak po drugi strani je pa tako. Le malo je televizijskih postaj po Evropi, kjer še vztrajajo pri tem, da voditelji niso avtorji besedil, ampak le bralci novic. Sicer je tega zelo malo. Ni več velikih razlik denimo med javnimi in komercialnimi televizijami po Evropi. Vsi gradijo na tem, da morajo voditelji pripovedovati. Niti ni več razlike med na primer britansko televizijsko hišo BBC in Sky Newsom. Gledalec jim mora verjeti. Kar pomeni, da morajo kazati svoja čustva in da morajo biti na neki način vpleteni v to, kar pripovedujejo.

4. Kaj pa je po vašem mnenju glavni adut voditelja?

Če ti hočeš eno bolj delati od drugega, ti nihče ne bo verjel. Če hočeš biti ves čas prijazen in siliti v ekran, ti nihče ne bo verjel. Ne moreš se pogovarjati na enaki ravni kot doma, moraš prilagoditi jezik. Težava je torej, če je voditelj preveč domač, če uporablja jezik, ki ni primeren za javno nastopanje.

5. Kaj pa recimo pretirano poudarjanje znotraj napovedi?

Nekatere televizije imajo danes težave s tem, ne glede na to, ali so javne ali komercialne, da želijo biti preveč senzacionalistične. Da hočejo iz vsake napovedi, tam, kjer to ni nujno, narediti veliko dramo. Ta drama pa se navadno dela na način, ki ni najprimernejši. Kar pomeni, da poudarjaš tiste besede, ki sploh niso pomembne. S tem ko poudarjaš napačne stvari, dviguješ napetost tam, kjer je ni treba. Dober voditelj bo vedno komuniciral pred kamero, tako kot komunicira na polzasebnih ali poljavnih dogodkih. Kar pomeni, da če tam ne poudarjaš stvari po nepotrebnem, zakaj bi jih potem na televiziji.

6. Se torej osebnost voditelja hitro pokaže tudi na ekranu?

Po eni strani se osebnost hitro slika pred ekranom, po drugi pa, če misliš, da si lahko v zasebnem življenju nekaj, v javnem pa nekaj popolnoma drugega, bodo ljudje to ugotovili. Voditelj mora ugotoviti, kaj je, kdo je, na kakšen način komunicira, nato temu prilagodi tudi javno nastopanje. Če zasebno preklinjaš, poenostavljaš stvari, potem pa misliš, da boš javno deloval drugače, to ne gre.